JÄRWA TEATAJA

Põllumeeste ja asunikkude häälekandja.

Ilmub kolm korda nädalas:
igal teiſipäewal, neljapäewal ja laupäewal.

Toimetus ja talitus: Paides, Turuplats nr. 13.
Kõnetraat 101 — Kõnetunnid kella 10—1 l.
Tarwitamata jäänud käſikirjad häwitatakſe ära, kui neile tagaſiſaatmiſeks markiſid ei ole juure liſatud.

Üksiku numbri hind 5 ſenti.
Tellimiſe hind alandatud.

Wastutaw toimetaja Willem Weskart.
Wäljaandja „Järwa Kirjastus ühiſus".
Tellimiſe hind postiga:
1 aasta Kr. 6.— 3 kuud Kr. 1.70
½ aastat Kr. 3.20 1 kuu Kr. 0.60

Kuulutuste hind:
üks millimeeter ühel weerul: teksti 8 ſnt., kuulutuste küljel 5 ſnt.

Nr. 29. Paides, laupäewal 11. märtſil 1933. a. 8. aastakäik.

Lahing ſalawedajatega Tõstamaal.

Üks salawedajaist sai surma, teine raskesti haawata, kolmas põgenes haawatud hobusel.

Pärnu, 9. märtſil. Täna ööſel ſai Saulepi wallas Tõstamaa piiriwalwe kordoni piirkonnas, tulewahetuſes piiriwalwuritega ſurma ſalawedaja Martin Paldis. Reinhold Jungdorf, üks Paldiſe kaaslaſiſt ſai elukardetawalt haawata. Kolmandamal ſalawedajal õnnestus põgeneda ühes hobuſe ja reega, olles reelt teeäärde maha loopinud 10 plekknõu ſalapiirituſega.

Piiriwalwe Tõstamaa kordoni ülem Raudſepp ühes postiwanema Ilweſega wiibides ööl wastu neljapäewa luurekäigul, märkaſid metſawaheliſel teel

kolme tundmatut

meest askeldamas ree juures. Kuna mehed näiſid kahtlastena, käſutaſid piiriwalwurid mehi paigale jääma. Wastuſeks piiriwalwurite käſklustele awaſid aga tundmatud rewolwriteſt tule ning 2 neiſt jooksis metſa, kuna kolmas paukudeſt ehmunud hobuſel kihutas minema mööda teed.

Piiriwalwurid aſuſid, tulistades aegajalt,

põgenikke jälgima.

Postiwanem Ilweſel läkski korda tabada üht põgenikeſt. Tabatu näitas oma iſikutõenduſeks ette iſikutunnistuſe, mis oli wälja antud kellegi Marinſoni nimele. Piiriwalwur Ilwes tundis mehes ära aga ülerikliſelt tagaotſitawa ſalawedaja Martin Paldiſe, 28 aastat wana, ja kuulutas ta arreteerituks.

Teel piiriwalwekordoni püüdis Paldis põgeneda. Ta põikas ootamatult teelt kõrwale, kargas üle aia ning pani metſa poole jooksma. Piiriwalwur awas põgeneja pihta tule. Üks kuulideſt tabas ja Paldis langes kuuliga ſeljaſt läbistatult maha. Teel lähemasſe tallu heitis ta hinge.

Piſut hiljem ſelgus, et piiriwalwurite kuulideſt oli raskesti

haawata jaanud ka teine ſalawedaja,

kes oſutus Saulepi wallas Lipu külas aſuwa „Meeri" talu omaniku pojaks Kriſtjan Jungdorfiks. Ta oli, raske kuulihaaw kehas, jooksnud oma iſa tallu. Siin kutſuti telefoniteel Pärnuſt wälja auto ning haawatu toimetati kiirelt Pärnu linna haiglasſe.

Kolmandal ſalawedajal

õnnestus põgeneda.

Reelt oli ta maha loopinud 10 plekknõu 100 liitri ſalapiirituſega, mis hiljem leiti teeääreſt. Otſustades teele jäänud jälgede järgi, on põgenenud ſalawedaja hobune ſaanud piiriwalwurite kuuliſt haawata.

Sündmuſe kohale ſõitſid Lääne kohtuuurija, piiriwalwe Pärnu rajooni ülem ja kriminaalpolitſei ametnikud.

Nii Paldis kui ka Jungdorf olid warem karistatud ſalakaubitſemiſe eeſt.

Tabati ſalakuller. *Kommunistide agent* tahtis Narwa taga minna üle piiri.

Neil päewil tabas piiriwalwe Narwa taga kommunistide ſalakulleri ühes oma ſaatjaga, kui nad olid minemas Eestiſt Nõukogude Wenesſe.

See oli ööl wastu laupäewa läinud nädalal, kui piiriwalwur nägi kaht meeſt Lommi kordoni ligiduſes, umbes paar kilomeetrit piiriſt eemal piiri poole minewat. Piiriwalwur käskis neid ſeisma jääda, kuid mehed läkſid jooksu. Nüüd laskis piiriwalwur neile kuule järgi. Põgenikud jäid ſeisma, ſeſt nägid, et pääſu pole. Selgus, et üks meesteſt, kelleks oſutus Narwa elanik Feodor Koltſow, oli ſõrmeſt haawata ſaanud. F. Koltſow oli teejuhiks. Teine iſik, kes oli teel Wenesſe ſalakullerina, näitas eſiti ette iſikutunnistuſe Selge nime peale.

Hiljem aga ſelgus, et iſikutunnistus on wõltſitud. Ta ütles oma õige nime olewat August Adamſoni, 32 a. wana. Olewat N.-Wene kodanik. Muidugi on küſitaw, kas ſeegi wastab tõele.

Mehed wiidi poliitiliſe politſeiſe ülekuulamiſele. A. Adamſoni käeſt ſaadi kätte ka mõningaid dokumente. Adamſon tulnud alles hiljuti Weneſt üle piiri Eestisſe, ſooritas ſiin nähtawasti oma ſalaülesande ja tahtis nüüd tagaſi minna.

Meeste ülekuulamine jatkub.

Keelutoll munadele Sakſas.

Uus raskus munaekſpordile.

Kohe peale walimiſi on Sakſa walitſus annud dekreedi, millega kanamunade toll tõstetakſe 11. märtſiſt alates ſeniſelt 5 riigimargalt 70 riigimargale kwintaali ehk 100 kilo kohta. Seega tõuſeb munatoll 14-kordſeks ja teeb edaspidi wälja 7,7 ſenti paarilt. See on juba peaaegu täieline keelutoll. Siiski arwatakſe, et ka munade hinnad Sakſas tõuſewad ja uueſt tolliſt jääb umbes pool, ſ. o. ligi 4 ſenti paarilt ekſportriikide kanda. See raskendab ſuureſti meie kanamunade wäljawedu. Ekſportööride arwates on munaekſport Sakſa ainult ſiis weel wõimalik, kui makſetakſe preemiat wäljaweomunade pealt. Praegu on preemiamäärus majandusministeeriumis wäljatöötamiſel. Eriti tähtis on preemia kewadel. Sügiſel on hinnad wälisturul kallimad.

Sakſa kanamunade ſisſewedu oli ſenini umbes 2,3 miljardit muna aastas. Arwatakſe, et uue tolliga wäheneb ſisſewedu enam kui poole wõrra.

Peale kõrgema tolli kujuneb meie munaekſpordile raskuſeks weel Poola wõistlus Sakſa munaturul. Senini oli Poola munade toll Sakſas tolliſõja tagajärjel 30 riigimarka kwintaalilt ſel ajal kui teiste maade munade toll oli 5 marka, kuid nüüd on ſee wahe kadunud. Seega ſaab Poola hea wõistluswõimaluſe ja tema wõistluſega tuleb tõſiſelt arwestada, ſeſt ta aſub Sakſamaa külje all ja wäljaweoks jatkub Poolal kuni 1 miljard muna aastas.

Meie munadele on Sakſamaa olnud ſenini tähtſaimaks turuks. Sinna on läinud umbes 95 protſenti kogu munaekſpordiſt. Teistel turgudel olid ſenini hinnad madalamad ja ka weotingimuste pooleſt on teistele turgudele ſaatmine halwem.

Dollar jääb kulla aluſele.

Paberraha hulka suurendatakse. Kullakogujatele erimaks peale.

Preſident Rooſevelti lähemad kawatſuſed.

New York, 8. märtſil. Programmis, mis homme preſident Rooſevelti poolt kongresſile eſitatakſe, olewat ette nähtud kullaſtandardi ſäilitamine ja kullakogumiſe makſustamine.

Edaſi kuuldub, et Rooſevelt tahab pikendada kulla wäljaweokeeldu, mis pidi neljapäewal kustuma. Rooſevelt tahtwat jätta riigi kullatagawarad keldritesſe, kuni ta jõuab weendumiſele, et walitſus on ſeiſukorra peremees.

Waraſekretär Woodin ſeletas, et plaani järgi, mida walitſus praegu walmistamas, clearingkojatähed kõrwaldatakſe warsti liikwelt ja ſelle aſemel ſuurendatakſe paberraha emisſiooni. Woodini arwates liikwelolewa paberraha hulga ſuurendamiſega wõidakſe ſuurelt oſalt aſendada need pangatähed, mis praegu hoitakſe kodus.

Ametlike ringkondade arwates paberraha emisſiooni wõidakſe ſeaduslikult ſuurendada ligi kolme miljardi dollari wõrra, ilma et mindaks allapoole ſeda piiri, mis ſeaduſega on määratud paberraha kattewara miinimumiks.

New-Yorgi pankadeſt olewat täna wälja antud üle 10 miljoni dollari palkade makſmiſeks ja hädatarwilikeks oſtudeks.

Kuberner Lehman teatab, et waraamet wõttis temalt ära loa eritähede wäljaandmiſeks jookswa rahawahendina New-Yorgi oſariigis.

Washington, 9. märtſil. Federal Reſerve Board andis liidu reſerwpankadele käſu teatada temale nende iſikute nimed, kes 1. weebruariſt ſaadik on kulda wälja wõtnud ja ſeda kuni 13. märtſini ei ole pankadesſe tagaſi toonud.

Arwatakſe, et kullakogumine päraſt 13. märtſi pannakſe erimakſu alla, ja et kullakogujate nimed antakſe awalikult teada. Chicago liidu reſerwpank juba teatas, et hiljuti keegi iſik wõttis kulda wälja poole miljoni dollari eeſt.

New York, 9. märtſil. Seletatakſe, et uuſi liidureſerwpanga tähti antakſe wälja 2000 miljoni dollari wäärtuſes, et wõimaldada pankadele rahuldada oma hoiuſummaomanike nõudmiſi, kui pangad awatakſe uuesti.

Washington, 9. märtſil. Päraſt nõupidamiſt kongresſi juhtidega preſident Rooſevelt awaldas lootuſt, et päraſt hädakorraliſe pangaſeaduſe wastuwõtmiſt, mis ſünnib arwatawasti juba täna, pangategewus wõib kohe alata uuesti.

Hädakorraliſe pangaſeaduſe eesmärgiks olewat wõimaldada wõimalikult paljude pankade uuesti awamiſt. Arwatakſe, et rahwuspangad awatakſe eſimeſes järjekorras. Neile järgnewad ſiis riigipangad. Asjaolu, et ſenator Glaſs, keda tuntakſe kui inflatſiooni kindlat wastaſt, andis oma nõusolekut ſellele plaanile, mõjus üldiſelt rahustawalt.

Kartulite ekſpordiks

wähe wäljawaateid.

Saagid olid pea kõikjal head; tagawarad püſiwad ſuurtena.

Kartulikaswatuſe eriteadlane A. Trubok kirjutab „Põllumajanduſeturus":

Raskuſed, mis tekkiſid juba läinud aasta juunis kartuliturgudel, on järjeſt ſüwenenud. Kartulikaubandus üksikute Euroopa riikide wahel wiimastel kuudel näitab tagaſiminekut 50—100 protſ. wõrreldes ſellega, mis ſündis aasta wõi kaks tagaſi.

Läinud aastal olid kartuliſaagid pea kõigis riikides rahuldawad, mõnes iſegi kõrgemad kui eelmiſel aastal. Sisſewedajad riigid püüawad iga aastaga ſuurendada oma kartulikaswatuſt, et ſel teel piirata ſisſewedu. Teiſeſt küljeſt, ka praegune ostujõu wähenemine ſunnib loobumatahes wõi tahtmata, wäliskaubaſt. Tarwitaja ostujõu wähenemiſel läheb juba iſeeneſeſt ſisſewedu tagaſi.

Inglise on olnud iga aasta ſuurem kartulite ſisſewedaja, kuid läinud aasta rahuldawa ſaagi tõttu tänawuſel kartulikaubanduſe hooajal ei taha osta kuigi palju wäliskartuleid. Kartuli hinnad näitawad ka tunduwat languſt. Weebruaris käesolewal aastal ſuurmüügihinnad on kõigeſt 3—4,20 krooni tw. Meilt wedu ühes kottidega Inglisſe + ſisſeweotoll tulewad pea ſama palju makſma. Kartuleid täieſti ilma hinnata ära andes oleks müük Inglisſe weelgi raskesti teostataw.

Hollandi, waatamata ſuurtele raskustele, on waremateł aastatel ikka ſuutnud ſuured koguſed kartuleid wedada wälja, kuid tänawu eſimeſed kuud on olnud ſelles wäga halwad. Sakſas kandi makſma 1. weebr. uued kõrgendatud ſisſeweotollid. Samuti Inglises wõetakſe ſisſeweotolli (2 ſh tw), mis kõik mõjub pidurdawalt Hollandi kartuli wäljaweole. Wäljaweo puuduſel ſiſeturu hinnad on langenud ennekuulmata madalale. Üksikuteſt ſortideſt makstakſe iſegi alla 1 kr. tw.

Prantſuſes läinud aastal olid makſmas kartulite ſisſeweol kontingendid, mis käesolewal aastal walitſuſe dekreediga kaotati. Selle aſemel aga tõsteti kartulite ſisſeweotolli 100 protſ. Endine toll oli 15 fr. (2,25 kr.) tw-lt, kõrgendatud uus toll on 30 fr. (4,50 kr.) tw-lt. Sarnaſe kõrge ſisſeweotolli juures ei ſaa üldſe tulla kõne alla kartulite wäljawedu Prantſusſe, ſeſt praegu makſawad Pariiſis kartulid kõigeſt 30—35 fr. tw.

Sakſas läinud aastal kartuliſaak tõuſis 47 milj. tn-le, mis on 1931. a. ſaagiſt ſuurem. Sakſa weab iga aasta warajaſi kartuleid ſisſe, wälja weab peamiſelt hiliſeid ſöögikartuleid ja ka ſeemnekartuleid. Sügiſeſel hooajal jäi kartulite wäljawedu õige wäikſeks. Suured tagawarad ootawad käesolewal aastal realiſeerimiſt.

Poola on käesolewal aastal ainuke ſuuremateſt kartulikaswatajateſt riikideſt, kus kartuliſaak wäikſem umbes 3 protſ. eelmiſe aasta ſaagiga wõrreldes. Wäljawedu pea ſeiſab, mille tagajärjel ſiſeturul on wäga ſuur kartulite pakkumine.

Itaalias warajaſe kartuli müük ametlikult algas weebruari lõpul. Eelolewa hooaja wäljawaated on wäga kurwad. Nii madalaid warajaſe kartuli hindu warem pole Itaalia kartulikaswatamiſe ajaloos ette tulnud.

Põllumehed on oſtnud käesolewal aastal wõrdlemiſi wähe wälismaa kartuliſeemet.

Skandinaawia riikides olid läinud aastal kartuliſaagid harukordſelt ſuured. Norra on wiimastel aastatel wedanud kartuleid iſegi wälja, peamiſelt Inglisſe. Läinud aastal Rootſi wedas küll kartuleid ſisſe, tänawu oli aga kartuliſaak ſeal umbes 30 protſ. ſuurem eelmiſe aasta ſaagiſt, millepäraſt Rootſi waewalt küll kuigi palju wäliskartuleid tarwitab.

Samuti on lood ka Taanis. Läinud aastal weeti rohkesti kartuleid Inglisſe. Tänawu wäljaweowõimaluste puuduſel tahetakſe hakata omamaal walmistama kartulijahu. Seni weeti kartulijahu ſisſe peamiſelt Sakſaſt ja Hollandiſt.

Soomes oli 1932. a. kartuliſaak koguſelt rahuldaw, kuid kwaliteedilt mitte kõige parem. Lehemädaniku tagajärjel on mädanikuhaiguſed kantud üle ka mugulatele. Sarnaſeid kartuleid on aga raske hoida ületalwe. Arwata wõib, et kewadepoolel Soome weab wäheſel määral kartuleid ſisſe. Soomes hiliſe kartuli ſisſeweotoll on 45 Smk., meie kartulile 80 Smk. tw-lt. Wärske kartuli ſisſeweotoll 1,5 ja 1,0 Smk. kg-lt.

Eelpooltooduſt ſelgub, et tänawu kewadine hooaeg kartulikaubanduſele muutub üheks raskemaks. Nii ſelgub, et Lääne-Euroopa kui ka Skandinaawia riikide tarwitus wäliskartuli järgi on wäga wäike. Samal ajal ſeewastu ſuuremates wäljawedajates riikides kartulitagawarad on aga tunduwalt ſuuremad, wõrreldes eelmiste aastate tagawaradega.

Wõib loota, et meil läheb korda üksikuid wäikſemaid kartuliſaadetiſi Lääne-Euroopa turgudele ſaata, ſamuti ka Rootſi, kuhu pea iga aasta Lääne ranna mehed oma wäikſed ülejäägid on wiinud.

Arwatawasti Soome tarwitab rohkemal määral meie kartuleid, ſeſt iga aasta pea kõik ſisſeweetud kartul on ostetud Eestiſt.

Genf ſumiſeb kui meſipuu.

Jaapan andis raske hoobi desarmeerimiſe konwerentſile

Õudseid pilte wõitlustest Jeholis.

Jeholi prowintſi piirilinn enne tema langemiſt jaapanlaste kätte. Jaapani kahurid ja lennukid on granaatide ja lõhkepommidega juba täieſti purustanud ära linna, kus ühtki maja ei ole enam jäänud terweks.

Genf, 8. märtſil. Desarmeerimiſe konwerents ſai uue ränga hoobi. Jaapani delegatſioon eſitas täna konwerentſi eſimehele Hendersonile memorandumi, milles kaudſelt teatatakſe, et Kauge Ida ſündmuste päraſt Jaapan on ſunnitud ſuurendama oma relwastuſt. See teadaanne tuli kui pomm Rahwasteliidu ringkondadele. Selle tagajärjel oli täna õhtul Rahwasteliidu ringkondades üldine ſumin, nagu meſipuus. Üldine arwamine on, et Jaapani memorandum awaldab otſustawat mõju edaſiſele arengule, ſamuti Inglise-Prantſuſe läbirääkimistele, mis homme Pariiſis algawad.

Peale ſelle Jaapani memorandumis teatatakſe Rahwasteliidu ſekretariaadile ametlikult, et lähemal ajal Jaapan tõmbub Rahwasteliiduſt tagaſi lahkuminekute päraſt, mis on tekkinud tema ja liidu wahel Mandſhuuria päraſt. Memorandum liſab, et Jaapan tahab ſiiski jatkata kaaſatöötamiſt desarmeerimiſe konwerentſil.

Pariis, 9. märtſil. Desarmeerimiſe konwerents on jõudnud oma kriitiliſemasſe järku, ütlewad Prantſuſe lehed. Kogu Prantſuſe ajakirjandus konstateerib kibedustundega ſeda ſüstemaatiliſt töötakistuſt, mida Itaalia ja Sakſamaa Genfis teostawad.

Kreeka wabariigi peaministriks monarhistide juht.

Ateena, 8. märtſil. Monarhistide juht Tſaldaris, kelle erakond on tulnud wõitjaks walimistel, kutſuti uut walitſuſt looma. Praegune ajutine walitſus kindral Othoneoſe juhatuſel jääb ametisſe uue walitſuſe loomiſeni.

Kindral Plastiras, kes pühapäewal pani toime ſõjawäeliſe riigipöörde, on ikka weel paos. Arwatawasti ta on põgenenud wälismaale.

Koosseisude ja palkade ümberkorraldus tuleb hiljem.

Koos uue eelarwe eſitamiſega riigikogule oli majandusministeeriumil kawa ka eſitada uued koosſeiſud ja uus riigiteenijate palgaredel. Nüüd on uue eelarweaasta algus warsti käes, kuid ministeeriumis ei ole jõutud weel ſelle tööga alguſt teha. Seepäraſt jääb uute koosſeiſude wäljatöötamine ja uute palgaaſtmete fikſeerimine tulewa eelarweaasta peale. Selle tööga tahetakſe kindlasti jõuda lõpule 1934. aasta aprilliks, millal lõpeb walitſuſe wolitus koosſeiſude muutmiſeks.

Uue eelarweaasta alguſeks — 1. aprilliks pikendatakſe eſimeſe palkade wähendamiſe ſeaduſe makswuſt ja ſeega jääwad uueks eelarweaastaks wähemalt eſialgu makſma praeguſed palganormid. Palkade wähendamiſe ſeaduſe pikendamine toimub walitſuſe dekreediga, kuna praegu on walitſuſel ſelleks wolitus. Selle juures wiiakſe kokku ühte määrusſe kaks palkade wähenduſt, milledeſt eſimene toimus ſeaduſe läbi ja wiimane walitſuſe määruſe teel.

Kartulite wäljawedu Eestiſt

Käesolewa aasta jaanuaris ja weebruaris jäi kartulite wäljawedu õige wäikſeks. Jaanuaris weeti wälja 350 tw, milleſt 200 tw läks Islandi ja ülejäänud Soome, weebruaris weeti 1200 tw Soome ja 125 tw Portugali, ſeega kokku 1325 tw.

Eelmiſel aastal aga weeti wälja jaanuaris 12.262 tw ja weebruaris 13.863 tw kartuleid. Siis läkſid kartulid ainult Inglisſe ja Rootſi. Läinud nädalal läks Soome 1500 tw, ſelleſt märtſis 800 tw.

Maal, raudteejaamades ostetakſe praegu kartuleid ainult Tallinna jaoks ja makstakſe 1.50—1.60 kr. kwintaal.

* * *

Kui Berliini ja Rooma jatkawad kangekaelſelt ſeda ſüstemaatiliſt wastupanu, kirjutab „Petit Pariſien", ſiis ei jää muud üle kui ſeda ametlikult konstateerida ja likwideerida konwerents, ſäilitades Prantſuſe-Inglise-Ameerika tihedat ſolidaarſuſt, mis üksi wõib olla kindlaks rahu tagatiſeks.

Fosforiidi nõudmine kaswab.

Kewadine wäetisainete ostu hooaeg on liginemas. Kuigi tehinguid ſenini weel wähe olnud ſel alal, wõib juba märgata ſuuremat elawuſt kodumaa kunſtwäetiſe — fosforiidi wastu. Iſegi paljud erakaupmehed on juba annud tellimiſi fosforiidile. Alandatud hind mõjub ſelle wäetisaine lewimiſeks igati kaaſa. Tallinnas franko wagun makſab fosforiidi kott praegu 2,5 krooni, kuna ſuperfosfaadi hind on laoſt müües 3,75 krooni kott. Segafosfaadi hind, kus pool fosforiiti ja pool ſuperfosfaati, on määratud 3,15 krooni kott. Põllumehed on aga juba leidnud, et iſe ſegades ſaab ſegafosfaadi 10 ſenti kotilt odawamalt ja ſeepäraſt ongi märgata, et nõutakſe fosforiiti ja ſuperfosfaati eraldi, et kodus iſe ſegada.

Wiljandis ja Tartus tuleb koti hind umbes 60 ſenti Tallinna hindadeſt kallim, mis tingitud weokuludeſt ja wahetalituskuludeſt.

Ülgaste fosforiiditehas hakkas töötama jaanuari keskel ühe wahetuſega ja weebruari keskpaigaſt peale töötab kahe wahetuſega. Praegune toodang on ümmarguſelt 100 kotti fosforiiti päewas.

Tartu kriminaalpolitſei otſib kallile kaſukale omanikku.

Tartu kriminaalpolitſei on wõtnud ära ühelt kahtlaſelt iſikult kalli kaſuka, et otſida ſelle õiget omanikku. Kaſukas on ſiberituhkru nahaſt, wäärtus umbes 500 krooni. Tõenäoliſelt on kaſukas kuſagilt warastatud.

Rukis ja niſu.

Kuidas korraldada nende kaitset.

Rukis ja niſu on leiwawiljad, rahwas on nimetanud leiwawiljaſid aga jumalawiljadeks. Kui leiwatükk kukkus maha, pidi ſee kohe üles tõstetama ning ſellele ſuud antama. Kui lapſed pildusid leiba, öeldi: „Ära pillu, jumal wiskab kiwiga pähe!“

Nüüd on rukki, ſ. o. jumalawilja päraſt palju pahanduſi, et ſeda olewat liiga palju. Peaſüü ſeiswat aga rukkimonopolis, mis maksma pandud terawilja kaitſeſeadusega. Seda tahetakſe nüüd muuta. Ning rukkile ſeatakſe eeskujuks niſu, kuidas ſellega olewat kõik asjad heas korras, ſee ei koormawat riigikasſat ning hea hind kujunenud wabal wõistluſel, ostu ſunduſeta.

Praegu ei ole teada, mil moel tahetakſe muuta terawilja kaitſeſeaduſt, kuid et muutmine tuleb, näib olewat juba enam-wähem kindel. Sellejuures tuleks aga arwestada järgmiste asjaoludega:

Terawilja kaitſeſeaduſe muutmine ei tohi anda uut tõuget rukki külwipinna wähenemiſeks niiſuguſes ulatuſes, et oma leiwawiljaſt wõiks puudus tulla. Riigi julgeoleku huwid eeskätt tingiwad, et meil peab olema oma leib. Praegune aeg on ſelleks liig rahutu, ning eestlaſed ſelleks liig waeſed, et wõikſid mõelda wõõralt maalt toodud leiwa ſöömiſele.

Külwipinna kujunemiſe määrab muidugi hind. Rukki ſiſeturu müügikorralduſele ja hinna kujunemiſele on ſeatud eeskujuks niſuturu korralduſt, ſ. o. piirid ſiſſeweoks ſulgeda ning jätta ſiſeturg wabaks, enda hoole. Peab aga olema teadlik, et niſu ja rukki turustamiſe ja ka kaswatamiſe tingimustes on wõrdlemiſi ſuured lahkuminekud.

Niſu turustamiſele möödunud ſügiſel awaldas mõju rukkimonopol. Kuigi niſu ei kuulunud monopoli alla, olid põllumehed ſiiski teadlikud, et rukiſt on wõimalik teatud kindlal tähtajal müüa, kusjuures ka hind oli teada. See wõimaldas teha kindlaid eelarwestuſi kulutuste tegemiſe asjus ning korraldada maksutähtpäewi. Ühtlaſi wõimaldas aga ka ſelle najale tugedes walida niſu müügiks parajat aega ning nõuda hinda. Rukis ja niſu mõlemad on ühe iſeloomuga turukaubad, on ühe ſuhtes nii kitſas piirkonnas, nagu meie ſiſeturg, makswad teatud ſoodſad turuolud, ſiis kaudſelt mõjuwad need ka teiſele. Jääwad ſoodustuſed ära ühe ſuhtes, kaob nende mõju ka teiſele.

Niſul kui turukaubal on ſiiski teatawaid erinewuſi, mis ſoodustawad ſelle turustamiſt ning aſetawad paremasſe ſeiſukorda wõrreldes rukkiga. Niſu tuli turule möödunud ſügiſel kahes oſas, tali- ja ſuiniſu lõikuſe ja peksuajad ei lange kokku, rukis peksetakſe aga üle riigi enam-wähem ühel ajal, rahwal on ſel ajal ka raha tarwis ning wili tuleb ka turule. Hoolimata ſelleſt, et möödunud ſügiſel oli rukki hind aegſasti wälja kuulutatud, müüdi ſeda enne riigi ostude alguſt kuni 2 ſenti ja enamgi kilolt alla riigi poolt määratud hinna. Kui ei ole ette teada, misſuguſeks kujuneb hind ning müügi wõimaluſed, wõib oletada, et ſügiſel, kohe peale peksmiſt, tuleb rukiſt korraga turule ſuuremates hulkades ning hind ſurutakſe alla. Seda ſunnib tegema rahapuudus. Suurema pakkumiſe ajal on ostjatel wõimalik ſoetada ſuuremaid tagawaraſid ning nende abil walitſeda turgu ja hindu ka wähenenud pakkumiſe ajal.

Riigi laod, kui nad jääwad alles ſeniſel kujul, wõiwad kujuneda rukkituru walitſejateks ja terawilja külwipinna määrajateks eelolewatel aastatel.

On ſelge, et juhul, kui tahame elada oma leiwaga, peawad riigis olema rukkitagawarad. On tõenäoline, et tulewad aastad, kus oma ſaak ei kata tarwiduſt. Igal wallal oli omal ajal oma magaſiait, ega meie edaspidigi tagawarade hoidmiſeta läbi ei ſaa. Walla magaſid ei pääſenud turgu mõjutama, riigi laod aga nende hulkadega, mis wajalikud riigi julgeoleku ja halwema ſaagi aastatel ſiſſeweo wältimiſe ſeiſukohalt, wõiwad turgu mõjutada järjekindlalt. Sellepäraſt on küll eſimene nõue, kui tahetakſe kaotada rukkimonopol ſeniſel kujul, ſiis tagawara laod peawad ikkagi jääma, kuid nende kaſutamine peab ſündima kindlaksmääratud normide ning ühtlaſi äriliste põhimõtete aluſel.

Peamiſem põhjus aga, miks ei ſaa loota, et rukkiturul ei kujune asjad analoogiliſelt niſuturule, on lahkuminek nõudmiſe ja pakkumiſe wahekorras. Niſuga oli läinud ſügiſel ſeiſukord täitſa ſelge: tagawaraſid ei olnud, pakkumine aga ei wõi ületada nõudmiſt, kui ſiſſewedu jääb ſuletuks. Kõik eelduſed ſelleks olid olemas, et hind kujuneb normaalſelt ja ſoodſalt.

Rukkiga ei ole aga aſi nii: kui on wähegi hea ſaagiaasta, ſiis tulewal ſügiſel ſaak wõib ületada tarwiduſe, ſ. o. pakkumine nõudmiſe.

Nii on wäga wähe eelduſi ſelleks, et rukkituru wabaks jätmiſel, nagu ſündis niſuga, turg ja hinnad kujunekſid analoogiliſelt niſule. Nii järſk üleminek wõiks tuua wapustuſi terawiljakaswatuſes ning kutſuda eſile külwipinna wähenemiſe mitteſoowitawate piirideni. Seſt rukki külwipinna wähendamine on palju hõlpſam ja ſünnib kiiremini kui laiendamine. Ning nii wõib kaotſi minna riigiſt oma leib. Oma leiwata meie aga wistiſti elada ei ſuuda lähematel aastatel, nii rikkaks me niipea ei ſaa.

Sellepäraſt, kui kawatſetakſe muuta rukkikaitſe wiiſi, ſiis tuleks ſeda teha ettewaatlikult, murranguta, arwestades tarwiliſel määral riigi ja rukkikaswatuſe huwidega.

A. K.

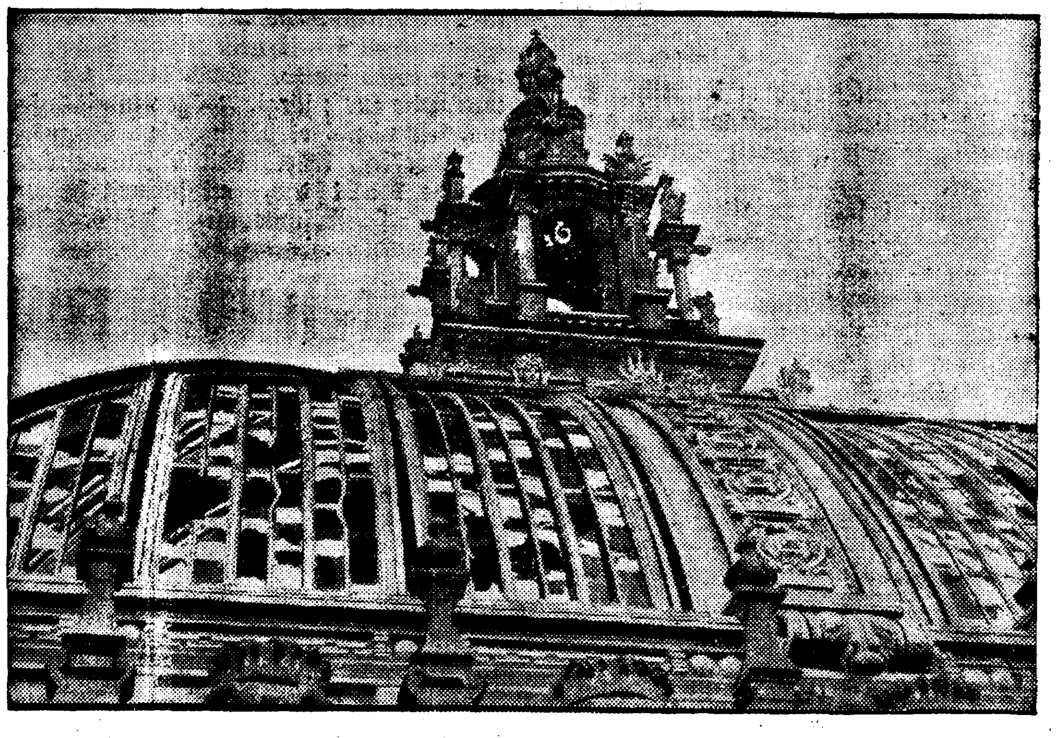

Sakſa riigipäewa hoone.

Kullatud kuppel ei ſaanud tule läbi wiga, küll aga puruneſid tuleleekide kuumuſe käes klaaskatuſe ruudud. See katus on ſuure koosolekuſaali lagi ja tuli löömas otſe tema all.

Maawalitſuſed maadlewad eelarwetega.

Maawalitſuste majandusoſakondade juhatajad pidaſid nõu.

Maawalitſuste majandusoſakondade juhatajate nõupidamiſelt.

Maaomawalitſuste liidu juhatuſe poolt oli 7. märtſil Harju maawalitſuſe ruumidesſe kokku kutſutud kõigi maawalitſuste majandusoſakondade juhatajate nõupidamine, et ſelgitada maawalitſuste 1933./34. eelarweaasta tuluſid-kuluſid ja eelarwete koostamiſe wõimaluſi. See nõupidamine oli mõeldud eelnõupidamiſeks käesolewal kuul majandusminiſteeriumis korraldatawale ſuuremale omawalitſustegelaste nõupidamiſele ſamade küſimuste kaalumiſeks. Nüüdſeſt eelnõupidamiſeſt wõtſid oſa kõigi maawalitſuste majandusoſakondade juhatajad peale Saare-, Wõru- ja Walgamaa.

Wiru maawalitſuſe majandusoſakonna juhataja H. Kiiwer eſines ülewaatega eelarwete koostamiſe wõimaluste kohta ja jõudis tulemuſele, et tuluſid eelarwetesſe peaks wähemalt 20 protſ. wähem ſiſſe wõtma, kui neid möödunud aastal laekunud.

Üksikute tululiikide arutamiſel jõuti järgmistele ſeiſukohtadele:

Kinniswaramaksuſt ei tohiks midagi anda üle teistele aſutustele.

Tulumaksuſummad, mis niigi wähenenud, ei tohiks enam omawalitſustele wähendada.

Edaſi awaldati ſoowi, et liidu juhatus weel kord majandusminiſteeriumi ees ſamme astuks, et waldadele 1932. a. wiinatſheki aſemaks ja maawalitſustele trahterimakſu waherahad 1932. a. eeſt wälja makſetaks, kuna riigikasſa nende wäljamaksmiſega ſeni on wiiwitanud.

Kui alkoholimüügi ſeaduſe muutmiſel wiin igas würtspoes müügile lastakſe, peaks riigi ſuurendatud tuluſt ka wallad oſa ſaama.

Kõne all oli weel loomaarstide takſide küſimus. Harjumaa loomaarst Fr. Peppik andis ülewaate. Takſid tunnistati wastuwõetawaks ja otſustati need maawalitſustele teatawaks teha.

Maawalitſuste wõlgade pikendamiſe

küſimuſe all kandſid Läänemaa eſindaja Kasterbuſch, Järwamaa eſindaja Wesſart ja Petſerimaa eſindaja Kauer ette need raskuſed, mis tähendatud maawalitſustel praegu kanda wanade wõlgade päraſt.

Peeti ſoowitawaks, et miniſteeriumis korraldatawal nõupidamiſel tuleks wanade wõlgade korraldamiſe küſimus iga omawalitſuſe kohta eraldi ja üksikult kaalumiſele wõtta ning neid wõlgaſid teatawaks ajaks pikendada ja ka protſentide maksmine ſeisma panna, kuna muidu maawalitſustel wõimalus puudub nende peale pandud kohustuſi korralikult täita.

Ühtlaſi otſustati pöörata maawalitſuste poole, et nad oma wõlad kui ka nende piirkondades aſuwate waldade wõlad liidule teatawaks teeks.

Hoolekande kuluſid

tunnistati wajalikuks wiimaſe wõimaluſeni kärpida ja ſeaduſe muutmiſe puhul nõuda, et ühel omawalitſuſel keelatud oleks teiſe omawalitſuſe arwel hoolekande kuluſid teha ja neid kuluſid päraſt kohtu teel ſiſſe nõuda.

Otſustati weel kord põllutööminiſteeriumi poole pöörata, et

omawalitſuste warustamine maaga

wastawa ſeaduſe aluſel kiirelt läbi wiidaks.

Tööta tööliste ja hädaabitööde korraldamiſe küſimuſes

leiti, et ſenine ſüsteem pole rahuldaw ja tööd tuleks korraldada kawakindlal aluſel ning esmajoones rõhku panna tähtſamatele töödele.

Riigipäewa awab Hindenburg

21. märtſil astub uus riigipäew kokku.

Berliin, 8. märtſil. Wiimaste korralduste järgi uus riigipäew awatakſe juba 21. märtſil Potsdami garniſonikirikus. Päraſt preſident Hindenburgi lühikeſt ſiſſejuhatuſt riigikantsler Hitler kannab ette rahwusliku walitſuſe deklaratſiooni. Riigipäewa järgnewad koosolekud peeta Krolli ooperi majas, mis aſub põlenud riipäewahoone otſekoheſes läheduſes.

Berliin, 9. märtſil. Uus riigipäew awatakſe täiesti uue korra järele. Riigipäewa awab iſiklikult preſident Hindenburg ja annab ſiis riigikantslerile ſõna walitſuſe deklaratſiooni ettekandmiſeks. See kord ſarnaneb juba keiſriaegſe riigipäewa awamiſele, mis ſündis keiſri troonikõnega. See on eſimene kord, kus preſident Hindenburg ilmub riigipäewa awamiſele. Waremalt on preſident Hindenburg riigipäewale ilmunud ainult üks kord, nimelt päraſt oma eſimeſt walimiſt, kui ta tuli oma ametiwannet andma.

Asjaolus, et riigipäewa awab mitte kõige wanem rahwaſaadik, nagu oli ſeni, waid riigipea, nähakſe riigiwõimu mõlema ülema eſindaja, riigipreſidendi ja riigipäewa, ühtluſe ſümbooli. Sama mõte leiab wäljenduſt ka ſelles, et riigikantsler eſineb walitſuſe deklaratſiooniga enne riigipäewa wormiliſt konstitueerimiſt.

Riigipäewa piduliku awamiſe puhul Potsdami garniſonikirikus preſident Hindenburg paneb loorberipärja Friedrich Suure hauale. See peab olema wanade traditſioonide elustamiſe ſümboliks.

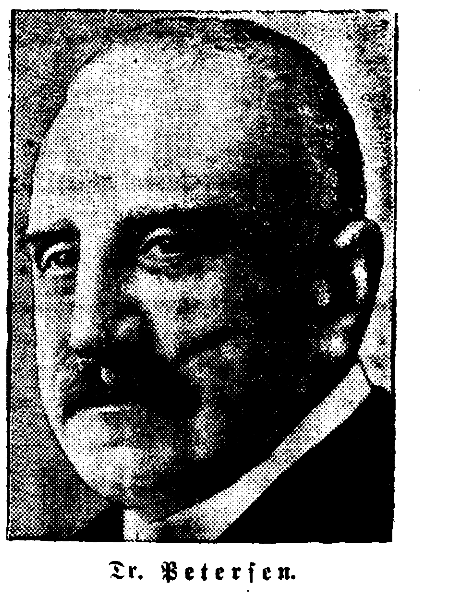

Dr. Peterſen.

Hamburgi linnapea, demokraat, pidi nüüd lahkuma ametiſt rahwusſotſialistide ſurwel, kes wägiwaldſel wiiſil okupeeriſid Hamburgi raekoja.

Werine palwepäew Paslepas.

Noormees sai elukardetawalt pussitada.

Kesknädala (palwepäewa) õhtul kella 11 ajal toodi Läänemaa haiglasſe rawitſuſele Paslepa wallaſt, Türkſe külaſt 24-aastane Artur Puskow, kellel rasked pusſihaawad kehas. A. Puskowi terwisline ſeiſukord tunnistati haiglas elukardetawaks. Kuna kardeti, et ta ſureb, wõeti ta kohe ülekuulamiſele, kuigi mehe terwisline olukord oli wäga raske.

Haawatu ſeletas, et palwepäewa õhtul k. 8—9 wahel läinud ta ühes oma kaaslaste Oskar Stubenderiga ja Hugo Nymanniga kodunt wälja, et minna palwemajja. Kuna palwemaja olnud tungil rahwaſt täis, pööranud nad ümber ja hakanud tagaſi liikuma, et minna Stubenderi poole. Küla wahel tulnud neile wastu Robert Freimann ja Schönberg, kelledel kaikad käes. Freimann tahtnud Puskowit lüüa. Puskow haaranud ſiis karka, et end kaitsta. Nüüd aga wirutanud Freimann talle pusſiga haawu kätte ja ſelga. Schönberg olewat Freimanni ſellejuures äsſitanud.

Puskowi tõenduſel olnud kallaletungi põhjuſeks wana wiha.

Weidi teiſiti walgustab ſündmuſt Schönberg, kes ka üle kuulati. Ta tulnud ühes Freimanniga palwemajaſt. Nende ees teel liikunud tuttawad neiud Selma R., Alma S. ja Arminde L. Naraski talu kohal tulnud neiude juurde Stubender ja Puskow ja hakanud juttu westma. Kui Freimann ja Schönberg jõudnud nende juurde, öelnud Puskow Freimannile, et „noh, kas hakkate juba minema.“ Warsti läinud mehed kaklema. Puskow löönud jalaga ja kepiga, Freimann ſiis wirutanud pusſiga, enne weel wastaſt hoiatades, et „ära tule, mul on pusſ.“ Peale löömiſt jooksis Freimann ſündmuſe kohalt ära. Juurdlus jatkub.

Linaturul praegu waikne.

Wälismaade linaturgudel on waikne, ostu- ja müügitehingud on harwad, kuid hindade tendents püſib endiſelt tugewana. Müüjad, eſireas Wene ja Läti riiklike linamonopolidega, ei näita kalduwuſi oma müügihindade alandamiſeks.

Kuid tarwitajad, ſ. t. ketrajad ja kudujad, kaebawad, et neil praeguste hindade juures on raske tegutſeda, eriti wõistluſes puuwillaste kaupadega, milliste hinnad endiſelt püſiwad madalatena.

Wälisturu loiduſe tõttu on ka meie ſiſeturg tagaſihoidlik. Kokkuostmine edeneb wiſalt, kuigi talupidajatel on weel tagawaraſid. Linakaupmehed ſeletawad lina wäheſt turuletulekut praegu oſalt ſellega, et talupidajatel on praegu rohkesti mitmeſuguſeid weduſid, nii et linade turuletoomiſeks ei jatku küllalt aega. Lina kokkuostuhinnad on ligemalt ſamad, mis weebruari eſimeſel poolel.

Eksportööride andmete järele tundub kogu Lõuna-Eestis linakaswatuſe wastu käesolewal kewadel rohkem huwi, kui eelmiſel aastal ſamal ajal.

Ambla wallawolikogu koosolekult.

Ambla wallawolikogu koosolekul oli tähtſamaks küſimuſeks Ambla koolimaja aſi. Kool aſub end. keskkooli majas, mis maawalitſuſe omandus. Wallawolikogu leidis, et wallal palju otstarbekohaſem oleks maja omandada kui üüri maksta. Majaſt otſustata aga rohkem kui 20.000 kr. mitte maksta. Küſitaw, kas ſelle hinnaga on maawalitſus nõus maja

Ahw ſalakuulajana.

Mitu aastat enne ilmaſõda laskis end maha wene kindralſtaabi ohwitſer rittmeister Workow. Põhjuſeks oli tähtſa ametliku dokumendi ſaladuslik kadumine.

Saatuslikul päewal oli ohwitſer istunud parajasti oma töötoas kirjutuslaua taga, kui talle teatati tema hea tuttawa krahwinna Araskowi tulekuſt. Ohwitſer palus daami ſiſſe astuda ja akna all tugitoolis wõtta istet.

Krahwinna tõi talle pileti mingiks heategewaks peoks. Kõneluſe kestel waldas teda äkki nõrkuſehoog ja ohwitſer ruttas teiſe laua juure tooma wett.

Daami lahkudes ei leidnud ohwitſer oma kirjutuslaualt mapi pealt enam ſaladokumenti, mille ta enniſt oli pannud ſinna. Kuna tugitool, milles istus daam, aſus kirjutuslauaſt kaugel, ja daam laua juures ei käinud, oli päewſelge, et dokumendi kadumiſega polnud temal midagi ühiſt. Pealegi oli krahwinna ſeltskonnas wäga lugupeetud daam.

Kui tähtiſt paberit ka järgmiſel päewal ei leitud, laskis ohwitſer, kes tundis end wastutawana, endale kuuli pähe.

Palju aastaid hiljem ſaabus kindralſtaabile Ameerikaſt kiri. Keegi tundmatu teatas, et täites oma ſurnud ſõbratari wiimaſt ſoowi, ſaadab ta tema pihtimuſe.

Oſutus, et krahwinna Aratskow oli ſpioon, kes oma kardetawate ülesannete teostamiſel kaſutas wäikſe dresſeeritud ahwi abi. Ka tol korral, kui rittmeister Workow oli temale pööranud ſelja minnes teiſe toanurka hankima wett, oli ta awanud oma käekoti ja piſikeſe ahwikeſe laſknud wälja. Hästi dresſeeritud loom ronis lauale, haaras näidatud paberi hammaste wahele ja lipſas aknaſt wälja.

Kuna toas walitſes hämarus, ei märganud ohwitſer midagi kahtlaſt. Ahw aga ootas oma käskijannat ſeina ſimſil, ja niipea kui ſee wilistas, ronis ſealt alla ja puges autosſe.

Põllumehe tarkus 300 aastat tagaſi.

Mida teati põllumajandusest Eestis rootsi ajal.

„Kajale“ kirjutanud Wigala põllutöökooli juhataja K. Illimar.

I.

Kõige eſimeſeks põllutöökooli aſutajaks peetakſe A. Thaeri, kes 1802. a. Lelles põllutöökooli aſutas. Paar aastat hiljem ſiirdus Thaer Preisſimaale ja aſutas ſeal mitu põllutöökooli. Selle ajani õppis põllumees põllutööd oma eelkäijatelt ja teenäitajaks ſiin juures oli wähene põllumajandusline kirjandus. Kui meie põllumajanduslist kirjanduſt jälgida, ſiis näeme, et ſee ulatab tagaſi 17. aastaſajandisſe. Selleſt ajaſt leiame juba teoſeid, milledeſt mõned kaunis populaarſed on wõinud olla ja mitmes trükis on ilmunud.

Wanemateſt teostes oleks nimetada: „Stratagema oeconomicum, oder Acker-Student“ — Majanduslik ſtrateegia ehk põllu-ſtudent a. 1649. Peale ſeda ilmus „Lieffländiſche oeconomia“ — Liiwimaa majandus, — ja hiljem tegeliku põllumehe Johann Hermani poolt 1662. a. „Lieffländiſcher Landman“ — Liiwimaa põllumees. Teoſed on kokku ſeatud iſiklistel kogemustel, kus juures tubliſti on tarwitatud wanade tarkade arwamiſi ja ka talupoegade kogemuſi. Nii ſeiſawad tolleaegſed õpperaamatud peaasjalikult koos ſelleſt, mida praeguſel ajal nimetame wanarahwa tarkuſeks. Seda on wõimalus olnud jälgida ainult mõnel üksikul ſuuremateſt raamatukogudeſt, kuna tegelikku põllumeheni ſee ei ulata. Nipet-näpet on ſäilinud põllumehe juures kuni tänapäewani ja on ajajooksul olude kohaſelt muutunud. Kui tutwuneda otſekoheſelt aastaſajandid tagaſi olewate arwamistega ja tõekspidamistega, ſiis näeme, misſugune wahe on praeguſe aja ja ſelle aja inimeſel, kes ſiin ſamas 300 aastat tagaſi tegutſes. — Raamatud ſiſaldawad majapidamiſe õpetuſt igakülgſelt, iſegi äädika ja õlle walmistamine ning kalapüüdmine ei puudu. Selleks, et näha, mida ſel ajal õpetati, toon eelnimetatud Lieffländiſcher Landmanniſt ja Lieffländiſche oeconomiaſt mõned lühendatud wäljawõtted.

Kuidas ilma ja lõikuſt ennustada.

Kui tahad teada, kas eeltulew kewad kuiw wõi märg ſaab, ſiis pane tähele aega mihklipäewaſt kuni luukaſepäewani (w. k. 18. okt.) Niiſamaſuguſed ilmad on ka kewadel kuni wituſepäewani (w. k. 15. juuni!). Kui pääſukeſed oma peſad ainult mudaſt ja ſiledad teewad, tuleb kuiw kewad, teewad aga pääſukeſed peſad krobeliſed ja õlgedega ſegi, tuleb märg kewad.

Kui tahad teada, misſugune talw tuleb, ſiis pane tähele ſügiſel tappes ſea põrna. On ſea põrn eeſt õhuke ja tagant paks, ſee tähendab halba talwe eſimeſel poolel ja kõwa talwet teiſel poolel. Kui põrn üleüldſe õhuke, on ka kogu talw õhuke. On põrn eeſt ja tagant paks ja keskelt õhuke, ſiis tähendab ſee talwel ſuurt ſula, nõnda, et kogu eeltalw kaob. On aga põrn eeſt kuni tahaotſani paks ja tagumine ots õhuke, ſiis tuleb halb tagatalw.

Teeb ſaarm piki jõe kaldaid oma koopad ja mulda jõekaldal üles ajab, tähendab ſuurt ſadu ning weſi tõuſeb nõnda kõrgele kui ſaarm märgid tegi. Kui haab talwepungaſid mahalaſknud ei ole, ei wõi külwi alustada; pungade mahalaſkmine kestab kolm päewa ja kui pungad on langenud, tuleb kohe külwiga alata. Ilmaski ei ole hea külwata ſel ajal kui kuu, nagu öeldakſe, kummuli on ja küür ſeljas.

Kui tahate teada, kas warane wõi hiline külw parem on, ſiis pange tähele haugide kudemiſt. Kudewad haugid warem ehk hiljem harilikuſt ajaſt, ſiis on parem ka niiſama palju warem ehk hiljem harilikuſt külwiajaſt külwata. Kui konnad aegſasti kokku lähewad ja kudewad kiiresti, peab külwiga ruttama ja ümberpöördult. Suurt wett wõib oodata, kui konnad kalda peale kudewad. Ka kuuſe pungi tuleb waadata, kui need aegſasti puhkewad ja kaswud jõudſasti edenewad, tuleb külwiga rutata; edenewad kuuſe kaswud aeglaſelt, wõib ka külwiga wiiwitada.

Wiljarikas aasta tuleb, kui metſalinnud metſaſt wälja rändawad ning põldude ja külade ligi hoiawad; kui wiljapuud mitte palju ei kanna; kui weed palju kala ei annat kui urbanipäewa (w. k. 25. mail) ümber ilus ilm on ja wituſepäewa ümber ſajab; kui õigel ajal palju lund tuleb; kui leppadel palju noori pungi on, tuleb hea tatra aasta.

Wiljaikaldus tuleb, kui ſuwel iſeäranis wilja õitſemiſe ajal palju wihma ſajab päikeſe paistega; kui põhjatuul ſuwel palju ulub: kui nad hästi kaswawad ja wiljapuud ning põllud palju wilja kannawad, ſiis tahawad nad teiſel aastal puhata; kui peale jõuluſid palju märgi ilmu, on rukis hädaohus; kui palju hiiri ja kahjulikke putukaid on, kui wiljade õitſemiſe ajal ſabagatäht ilmub; kui ſel ajal päikeſe ehk kuu warjutus on. Päikeſewarjutus mõjub halwemalt kui kuuwarjutus. Siiski peale warjutuste tulewad head aastad.

Tuulte mõjuſt ſeemendamiſel ja maaharimiſel.

Põhjatuulega külwatud herned ei kee ilmaski pehmeks. Põhjatuulega põletatud uudismaa kaswatab palju umbrohtu ja wili ei kaswa hästi eſimeſel aastal. Selle tuulega külwatud lina ſaab karm. Põhjatuulega kalale minna on ilmaaegne. Selle tuulega liha ſoolata, ei ſigine usſe, liha ſeiſab hea maitſega ja ei lähe halwaks. Põhjatuulega kaera külida, kaswab jämeda teraga ja karu ei käi kaeras. Põhjatuulega külwatud rukis on talwekindel ja kaswab jämeda teraga. Ka ſuwirukiſt on hea külida põhjatuulega. Kui rukkitegemiſe ajal walitſeb põhjatuul, wõib üldiſelt head rukkiſaaki loota.

Kui kewadel algab müristamiſt põhjatuulega, tähendab külma kewadet, ſünnib aga ſee idatuulega, ſaab ſoe ja kuiw kewade. Müristab lõunatuulega, ſaab ſoe kewadepoolne ſuwi paljude putukate, ſääskede ja madudega. Läänetuulega müristamiſe algus tähendab wihmaſt ſuwe alguſt.

Lõuna- ja lõuna-idatuulega külwatud herned usſitawad, kaswawad wäikeſed ja lähewad umbrohtu. Oder jääb wäikſeks ja ei too hästi. Lõunatuulega õnnestub kalastus hästi. Ei wõi liha ſoolata, läheb usſitama ja halwaks. Lõuna- ja lõuna-idatuulega ei ole hea miskit ſeemet külwata.

Ameerika ſammud pangakriiſi waſtu.

Kõik terwed ja soliidsed pangad awatakse uuesti. Teised seatakse hooldamise alla. President Rooseveltil erakorralised wolitused käes.

Waſhington, 9. märtſil. Ühendriikide 73. **kongreſs** tuli täna erakorraliſeks iſtungiks kokku. Preſident **Rooſevelt** oma läkituſes kongreſſile ütles: walitſus oli ſunnitud wahele aſtuma pankade hoiuſumma omanike ja rahwuſe huwide kaitſeks. Meie eſimeſeks ülesandeks on awada uueſti kõik pangad, mis on terwed. Tuleb tarwituſele wõtta abinõuſid hoiuſummaomanike rahadega ſpekuleerimiſe ja muude uſalduſe kurjaſtitarwitamiſte waſtu. Mina nõuan, et kongreſs wõtaks kohe waſtu ſeaduſe, mis annab täitwale wõimule kontrolli pankade üle hoiuſummaomanike kaitſeks ja mis lubab kohe uueſti awada neid panku, mis on tunniſtatud terweks. Teiſed pangad awatakſe uueſti, niipea kui wõimalik, kusjuures nad korraldatakſe ümber ja ſeatakſe ſoliidſele aluſele. Edaſi nõuan Federal Reſerve Act'i muutmiſt, et wõimaldada waſtawalt kindluſtatud uue paberraha wäljaandmiſt kõigi dewiiſitarwete rahuldamiſeks, ilma et walitſuſe mittekindluſtatud wõlaarwet ſuurendataks. Selle aktſiooniga ei ſaa ſugugi wiiwitada. Loodan, et nende abinõudega uſaldus ſeatakſe warſti jalale.

Pangaſeadus, mis eſitati kongreſſile, ſanktſioneerib ja pikendab preſidendi erakorraliſed hädawolituſed panganduſe ja rahanduſe alal, käſeb koondada rahwuſe kulla liidureſerwpankadesſe, lubab pankadele ſaada liidureſerwpangalt paberraha. See paberraha on jookſwa rahana makſew kogu ühendriikide territooriumil. Selle ſeaduſe järgi terwed ja ſoliidſed pangad wõidakſe kohe awada uueſti. Need pangad, kes ei ſuuda oma ſoliidſuſt tõendada, ſeatakſe walitſuſe hooldajate alla, kuni nad korraldatakſe ümber ja ſeatakſe ſoliidſele aluſele. Selle ſeaduſe rikkumiſt pankade poolt kariſtatakſe rahatrahwidega kuni 10.000 dollarini ja wangiſtuſega kuni 10 aaſtani. Hädakorra keſtes preſident wõib reglementeerida ja ära keelata tehingud wälisdewiiſides, pankadewaheliſed ülekandmiſed ning raha wäljaweo ja warjamiſe.

Selle pangaſeaduſe järgi liidureſerwpangad wõiwad anda laenuſid harilikele pankadele, kuid kitſenduſtega. Samuti wõiwad nad eraiſikuile ja ühinguile anda kolmekuiſeid laene. See ſeadus annab waraametile luba nõuda kõigilt eraiſikuilt ja ühinguilt nende käes olewa kuldraha, kulla ja kullatähtede edaſiandmiſt riigikaſſale waſtawas wäärtuſes pangatähtede waſtu.

Kongreſſi mõlemad kojad wõtſid pangaſeaduſe waſtu. Senatis ſee ſeadus ſai 73 häält poolt ja 7 waſtu. Eſinduskoda wõttis ſeaduſe waſtu ühel häälel. Preſident Rooſevelt kirjutas ſeaduſele alla ja ſeadus aſtus kohe jõusſe.

Inflatsiooni ei tule.

Waſhington, 10. märtſil. **Waraſekretär Woodin ſeletas, et tema ei mõtlegi inflatſioonile. Ta toonitas, et ta wõib igal ajal liikwelt kõrwaldada uue paberraha, mis kuni 40 protſendini ei ole kaetud kullaga. Uue paberraha wäljaandmiſega ta tahab olla õige ettewaatlik. Ta kawatſeb nüüd paberrahawälja anda ainult niipalju, nagu ſeda on tarwis makſuliiklemiſe käimapanekuks. Woodin tähendas, et Ühendriikidel on kulda tagawaras 4,5 miljardit dollarit. Uue pangaſeaduſe pea-eesmärgiks olewat haigete pankade likwideerimine. Walitſus tahab laſta ſurra kõik haiged pangad.**

Moratoorium määramata ajani.

Waſhington, 10. märtſil. Preſident Rooſevelt awaldas uue proklamatſiooni, millega pangamoratooriumi ja kullawäljaweokeeldu pikendatakſe määramata ajani.

Arwatakſe ſiiski teadwat, et pangamoratoorium lõpetatakſe esmaspäewal. Kõikjalt teatatakſe, et kullakogujad toowad ſuurel hulgal kulda tagaſi pankadesſe.

Kanamunadele määrati preemia.

Walitsus kinnitas põllutööministri ettepaneku.

Wabariigi walitſus kinnitas eile põllutööminiſtri Tupitſa ettepanekul kanamunadele eksport-preemia makſmiſe määruſe.

Selle määruſe järele makſetakſe märtſi, aprilli, mai ja juuni kuudel igale wäljaweetawale kanamuna paarile eksport-fondiſt ligi 2,5 ſenti.

Teiſtel kuudel makſetakſe harilikku 7-protſendiliſt eksport-preemiat, nagu muudele wäljaweo kaupadele, mille kohta pole tehtud erandeid.

Määruſe järele on põllutööminiſteerium kohuſtatud ſelle järele walwama, et eksportöörid preemia kanapidajatele edaſi annawad. Selleks on aſutatud eriline kanamunade hinna noteerimiſe komiſjon, kes annab rahwale awalikult teada, kui palju eksportöörid on kohuſtatud kanamunade eeſt makſma.

Majanduſminiſteeriumi „hädaraha".

Tööpuudusefondist hakatakse hädaabitöölistele tasuma kohustuskirjadega.

Kuna majanduſminiſteeriumi tööpuuduſfond raha puuduſel kõiki omawalitſuſi wajalikul määral krediitidega toetada ei ſaa hädaabitööde läbiwiimiſeks, kaalutakſe majanduſminiſteeriumi rahanduſoſakonnas hädaraha wäljaandmiſe wõimaluſt. Hädarahana annaks tööpuuduſefond omawalitſuſte käſutuſſe kohuſtuſkirjad, millega taſutaks hädaabitöölistele. Kohuſtuſkirjade kindluſtuſel wõiwad hädaabitöölised pankadeſt waſtawas ulatuſes raha ſaada. Kohuſtuſkirjade tähtajaks oleks 15. juuni ſ. a., mis ajaks tööpuuduſfond oſtaks nad pankadelt tagaſi.

Praegu on majanduſminiſteeriumil omawalitſuſtega läbirääkimiſed käimas, et ſelgitada, milliſes ſummas tuleks kohuſtuſkirju wälja anda. Arwatakſe, et nende ſumma wõiks tõuſta 700.000 kroonini. Loodetakſe, et omawalitſuſed wõtawad poole wäljaantawate kohuſtuſkirjade ſummaſt endi kanda. Poole annaks tööpuuduſefond omawalitſuſtele krediidina. Tallinna linnawalitſus wajab hädaabitööde läbiwiimiſeks üksi 100.000 krooni ulatuſes kohuſtuſkirju.

Wiljandi lennuk kukkus alla.

Onnetus propagandalennul Põltsamaal. Lendur M. Brasche sai wigastada. Lennuk purunes.

Wiljandi, 10. märtſil. Eile päraſt lõunat kukkus Wiljandi lenduri Ungern-Sternbergi lennuk „ES-UST" Põltſamaal 50 meetri kõrguſelt alla. Lennuk purunes. Lendur Ulrich Braſche ſai kehaſt tugewaſti põrutada, ninaſt ja kaelaſt wigaſtada ning toimetati meelemärkuſeta olekus Põltſamaa haigemajja.

Täna ſõitis lennuki omanik Ungern-Sternberg Põltſamaale, et lendurit ja lennuki oſi transporteerida Wiljandisſe.

Braſche oli neljapäewal Põltſamaal propagandalende tegemas. Õhtupoolikul lõppes tal benſiin otſa, mille tagawarade täiendamiſeks ta tahtis Wiljandisſe ſõita, et ſiis tagaſi tulla ja weel ſoowijaile õhuſõitu wõimaldada.

U. Braſchega oli Põltſamaale kaaſa tulnud ka Wiljandi ajakirjanik Arnold Sepp. S. jäi aga ſelleſt ſõiduſt maha, et Põltſamaal kauem wiibida ja õhtul alles Wiljandisſe lennata.

Waewalt oli lennnuk õhku tõusnud ja Wiljandi poole ſõitu aluſtanud, kui pealtwaatajad märkaſid, et nagu midagi oleks korraſt ära. Ja ſamal hetkel umbes 50 meetri kõrguſelt kukkuski lennuk alla, nagu laſtud lind. Lennuki puuoſad puruneſid täieſti, ka mootor ſai wigaſtada.

Meelemärkuſeta lendur kiſti ruſude wahelt wälja ja toimetati Põltſamaa haigemajja. Siin ſelgus, et lenduril, kes 23 a. wana, on kaelal ſuurem põletishaaw, mis tekkinud benſiiniplahwatuſeſt, ja murdunud ninaluu.

Õnnetuſe põhjuſte kohta ſeletab lendur iſe järgmiſt: Külmal ajal tarwitatakſe lennuki mootori käimapanemiſe juures eetrit. Ka Braſchel oli pudel eetrit wõetud kaaſa ja ſee paigutatud lennuki pagaſiruumi.

Milgi kombel oli aga eetripudel ſeal omaſt kohaſt wälja weerenud ja katki läinud. Pagaſiruumiſt woolas eeter ka juhiruumi. Siin on mootori töötamiſe tagajärjel ſoe õhk ja eeter hakkas kiireſti aurama. Eetri aur tungis lenduri ninna ja tegi mehe uimaſeks.

Lenduri ſeiſukord muutus halwaks. Ta katſus ühe käega tuuleklaaſi puruks lüüa, et tuul ſealt ſisſe tungiks ja eetri auru laiali kannaks.

See temal aga ei õnneſtanud. Teiſe käega mootorit juhtides kaotas ta lennuki üle walitſemiſe wõimaluſe, millele järgneski awarii.

„Pöörasime ſel puhul meie õhukaitſe ſtaabiülema major **Werniku** poole, kes ſeletas, et lendur Braſche — lennuki omaniku Ungern-Sternbergi ſugulane — on üks meie õhuaſjanduſe ühingu eſimeſe lennnukurſuſe lõpetajaid. Oli kõigiti tubli lendur.

Warem oli ta õppinud Sakſamaal ka purilennu aſjanduſt ja kawatſes ſel kewadel lennata purilennukil Eeſtiſt üle Soome lahe Soomemaale.

Umbes ſarnaſe uimaſtuſe tagajärjel hukkus kuulus ingliſe lendur. Temani olid äratarwitatud benſiini gaaſid tunginud läbi lennuki põranda ja uimaſtanud lenduri.

Ülikooli kliinikud koondamiſele.

Töötawad pooltühjadena.

Riigikontrolli poolt juhiti waſtawate aſutuſte tähelepanu aſjaolule, et Tartu ülikooli kliinikute juures oleks waja teoſtada koondamiſt, ſeſt oſa ülikooli kliinikuid töötab pooltühjalt. Siin oleks wõimalik teoſtada kokkuhoidu.

Ülikooli juurde on jäänud endiſeſt ajaſt hulk kliinikuid, mis olid omal ajal arweſtatud hoopis laiema piirkonna jaoks. Tartu ülikool oli tol ajal ju ainuke kogu Baltimaa kohta. Siſehaiguſte ja haawahaiguſte kliinikuid on kumbagi kaks.

Riigi- ja omawalitſuſteenijate arſtiabi ſummade kärpimiſe ja üldiſe majanduskriiſi tõttu on kliinikute kaſutamine tunduwalt langenud. Peale ſelle wähendawad ülikooli kliinikute tarwitajaskonda ka kaks erakliinikut Tartus.

Alles hiljuti oli 1. ſiſehaiguſte kliinikus 76 woodi kohta ainult 29 haiget; 2. ſiſehaig. kliinikus 63 woodi kohta 34 haiget; 2. haawakliinikus 155 woodi kohta 55 haiget; naiſtekliinikus oli 100 woodi kohta 49 haiget. Nii näeme, et koormatus on üsna wähene. Perſonaal kliinikutes on aga perekas. Nii on 2. haawakliinikus perſonaal 46 inimeſt (80 haige kohta), naiſtehaiglas — 36 inimeſt 49 haige kohta, 2. ſiſehaiguſte kliinikus — 25 inimeſt 29 haige kohta. Ja nii edaſi.

Neil põhjuſtel arwab riigikontroll, et tuleks kõigepealt koondada wähemalt paralleelſed kliinikud. Waſtaw eſitis tehti hariduſ-ſotſiaalminiſtrile. Arwatawaſti tuleb küſimus juba ligemal ajal kaalumiſele.

Maarahwale ei tuldud waſtu.

Ühe ſeaduſe tagaſilükkamiſe järelduſed.

Paljudel kordadel on juhitud tähelepanu ebaloomulikule aſjaolule, mis on praegu makswaſt tempelmakſu ſeaduſeſt tingitud. Näiteks taſuta metſamaterjalide ſaamiſel wõi wähema wäärtuſega tarbepuude nõutamiſel läheb tempelmaks kallimaks kui aſi wäärt. Õiguſega öedakſe, et odawam tuleb waraſtada ja ſiis trahwi makſta.

Majanduſminiſtri ſoow oli ſarnaſeid nähteid kaotada. Selleks eſitati walitſuſe poolt riigikogule tempelmakſu ſeaduſe muutmiſe ſeadus. Selle waſtuwõtmiſega oleks metſaraiepiletid materjalide taſuta ſaamiſeks, ſamuti metſaraiepiletid, mille järgi müüdud materjali hind ei ületa 50 krooni, tempelmakſuſt täielikult wabaks jäänud. Samuti oleks wabanenud tempelmakſuſt koduloomade tõuarendusſe puutuwad tunniſtuſed, nagu tõuloomade ja ſuguwaſikate tunniſtuſed, ſamuti oleks makſuſt wabanenud riigimetſas karjatamiſe, marja- ja ſeenekorjamiſe piletid jne. Need muudatuſed oleks põllumeeſtele, eriti aga waeſematele inimeſtele mitmeti kergenduſt toonud.

Riigikogu rahaaſjanduſe komiſjonis, kus ſee ſeadus arutuſel oli, lükati ta aga keſkerakonna eſitajate poolt ſotſialiſtide erapooletuſel tagaſi. Kui riigikogus ei lähe korda rahakomiſjoni eitawat ſeiſukohta muuta, ſiis jääb keſkerakonna talitamiſe tõttu edaſi keſtma ſenine ebaloomulik ſeiſukord, mille üle kodanikud igapäew nuriſewad ja mis riigikaſſale ka mingit nimetamiswäärſet ſiſſetulekut ei anna.

◆ ◆ ◆

Gripi tõttu ei looſita loteriid.

Hariduſliidu kuld- ja hõbeaſjade loterii looſimine pidi olema 12. märtſil, et aga hariduſliidus kõik ametnikud jäänud haigeks grippi, ſiis on looſimine edaſi lükatud 26. märtſi peale.

Jaapan lahkub Rahwasteliidust.

Tokio, 8. märtſil. Jaapani walitſus wõttis wormiliſelt waſtu otſuſe Jaapani Rahwaſteliiduſt lahkumiſe kohta. See otſus eſitatakſe keiſrile. Salanõukogu arutab ſeda küſimuſt reedel. Otſus teatatakſe wormiliſelt Rahwaſteliidule arwatawaſti 20. märtſil.

Wõi ei pääſe Prantſusmaale.

Prantſusmaa on määranud kindlaks wõikontingendid kolme kuu kohta — kuni 1. aprillini. Eeſti oſas on ette nähtud 40.000 kwintaali, mis juba kaetud. Nii ei pääſe kuni 1. aprillini Prantſusmaale Eeſti wõid peale ſelle, mis on juba teel. On karta, et wõikontingendid pannakſe makſma ka päraſt 1. aprilli.

6 ſalakuulajat ſunnitööle

Kaks wähemat ſüüdlaſt mõiſteti parandusmajja.

Kaheksa Narwa ſalakuulaja protſesſis kuulutas ſõjaringkonnakohus otſuſe neljapäewa õhtul kell 8. Kohtuotſuſega mõiſteti Julius Sarw, Julius Pikkat, Martin Elm ja Otto Silla kaheksaks aaſtaks ſunnitööle, Iwan Beſſaborkin kuueks aaſtaks ſunnitööle ja Aleksander Taſk neljaks aaſtaks ſunnitööle. Johannes Trei mõiſteti neljaks ja Otto Sirp kaheks aaſtaks parandusmajja.

Protſeſs jatkus neljapäewa õhtupoolikul tunniſtajate ülekuulamiſega, kelleks olid peamiſelt Narwa poliitiliſe politſei aſſiſtendid. Nad kordaſid ſama juttu mida kõneleſid kohtule ſüüdi tunniſtanud kaebealuſed. Otto Silla kohta, kes ainſana oma ſüüd ſalakuulamiſes täies ulatuſes ſalgas, tehti kohtus kindlaks, et ta muretſes teateid kaitſeväe kohta.

Prokurör nõudis kariſtuſt kõikidele kaebealuſtele. Süüaluſed paluſid kergemat kariſtuſt.

Mõnistes sai metsatööline puu all surma.

Puutüwi lõi pea puruks.

Mõniſtes käiwad praegu ſuure hooga metſatööd. 7. märtſil juhtus ſiin Naha metskonnas raſke õnnetus, mis nõudis ohwriks Petſeri wenelaſe Pawel **Deniſſowi** elu. Leinama jäid abikaaſa ja 2 laſt.

Pawel Deniſſow koos teiſte tööliſtega oli maha laſkmas puid. Üks puudeſt ei langenud aga maha, oli ſattunud teiſe puu ladwa waſtu ja jäänud ſinna okſtega kinni. Laſti ſinna peale weel teine puu, kuid ka ſee ei aidanud. Nende peale laſti weel kolmas, mis wiis alla ka warem laſtud puud.

Deniſſow hüppas ühele nende puude tüügaſteſt, et ſeda alla ſuruda. Kukkus ſealt alla ja üleſtõusnud puutüwi tehes keeru õhus kukkus uueſti tagaſi ning otſe Deniſſowile lagipähe, puruſtades pea ja näo tundmatuſeni. Surm oli ſilmapilkne. Deniſſow töötas Riia firma „Schmul ja Steini" metſatöödel.

Ka teine Tõſtamaa ſalawedaja ſuri.

Pärnu, 10. märtſil. Täna ööſel ſuri Pärnu linnahaiglas Reinhold Jungdorf, kes ööl waſtu neljapäewa, olles ſalaweol, ſai tagaajamiſel piiriwalwurite poolt püſſikuuliſt haawata.

Pärnuſt Tõſtamaale ſõitnud kohtuwõimude poolt toimetatud juurdluſel ſelgus, et piiriwalwurid, kes 2 ſalawedajat ſurmawalt haawaſid, on talitanud kõigiti kohuſetruult ja olukorrakohaſelt.

Linnade eelarwetes ſuured puudujäägid.

Eelarwete taſakaaluſtamiſeks otſitakſe abinõuſid.

Linnade liidu juhatus pidas neljapäewal Tallinna raekoja ſaalis oma erakorraliſt kooſolekut, millel arutati, kuidas taſakaaluſtada eelarweid ja wältida edaſpidi puudujääke.

Kogutud andmetel tõuſeb linnade ja alewite käeſolewa aaſta puudujäägi üldſumma 210.000 krooni peale. Tulewal aaſtal kaswab puudujäägi ſumma koguni 450.000 krooni peale, kusjuures eelkawades on juba tehtud kuludes kärpimiſi wõrreldes ſeniſte kuludega.

Käeſolewa aaſta eelarwe taſakaaluſtamiſeks loetakſe wajalikuks, et riigi poolt lubatud toetus, mis wõetud eelarwetesſe, ka wälja makſtaks. Kõik üldkaſulikud hädaabitööd tulewad wõtta riigi kanda. Järjekordne toitluslaenu taſumine tuleb lükata edaſi. Ülejääw puudujääk tuleb katta tagawara kapitali arwel. Tulewa aaſta eelarwe taſakaaluſtamiſeks loeti wajalikuks: linnade ja alewite laenude (riiklikutes pankades) protſent wiia alla 2 peale, koolimajade ehituslaenu protſent kaotada. Trahterimakſu puudujäägi katteks ſumma riigi eelarwesſe ſiſſe wõtta.

Uuſi kohuſtuſi ei tuleks linnadele ega alewitele enam peale panna. Kinniswaramaks, ſamuti tarwituſõiguſe (hobuſe, lõbuſtuſe jne.) maks, tulumakſu jaotus wiia õiglaſemale aluſele.

20. märtſi ümber peetakſe wabariigi walitſuſe juures ära ſuurem omawalitſuſtegelaſte nõupidamine, kuhu lähewad linnade liidu poolt Tall. linnapea **Uesſon**, Tartu linnapea **Luik**, Rakwere linnapea **Awikſon** ja alewite eſindajana **Jaska** Suur-Jaaniſt

Gripp läheb kurjemaks.

Ilmastik soodustab taudi lewimist. — Töörohkus apteekides. — Uusi ohwreid gripirindel.

Täpſelt nädal aega tagaſi pöörasime Tallinna terwishoiu oſakonna juhataja poole küſimuſega: „Kuidas on gripiga?"

„Gripiga?" imeſtas doktor. „**Tallinnas pole gripi lõhnagi.** Paar wäikeſt külmetamiſt pole mingi taud!"

Kuid gripiſt nähtawaſti tõeſti ei tohi kõnelda halba. Seſt dr. Sarw oli eſimeſte ſeas, kes omal nahal ſai tunda, et grippi tõepooleſt Tallinnas ikka leidub. Ta haigeſtus esmaspäewal ja polnud weel eilſeks terwenenud.

Haigeſtunud on peaaegu pool Tallinnat. Nagu linna-apteegi juhataja abi mag. **Sumberg** weedel ſeletas, on gripitaud lahti pääſenud nädala eeſt, ning ſelleſt ajaſt peale on gripiretſeptide arw apteegis aina tõusnud. Kuna normaalne retſeptide arw on 500, oli esmaspäewal retſepte 750, teiſipäewal — 730, neljapäewal aga juba 780! Gripp wõtab aina hoogu ning on **apteegile toonud umbes 50 protſenti tööd juurde**. Et apteegi tööjõududeſt umbes wiiendik on iſe langenud taudi ohwriks, tuleb ülejäänud oſal tööd teha palawikuliſelt ning ajada läbi abijõududega. Seekordne gripilaine ſeniajani on olnud wõrdlemiſi heatahtlik. Arweſtades aga gripi tawaliſte järelnähtuſtega, jääwad apteegid kõrgendatud tööpinge all kannatada weel aprillis ja iſegi mais.

Ilmaſtik on nagu loodud taudi lewimiſeks. Meri on lahti ja nagu ſadamakapten ütleb, põeb iſe grippi: nõretab uduſt, nii et ei näe ſaja meetri kauguſele. Uduſireeni wahetpidamata hundamine annab mere hädaſt ſelget tunniſtuſt. Udulained aga mäſſiwad enda ſisſe pealinna, niiskus ärritab inimeſte hingamiſorganne ja loob kergemaid ſiſſepääſu wõimaluſi piſilaſtele.

Arſtide arwates pole praegune gripp kurjaloomuline, kuid ta wõib ſelleks weel muutuda. **Epideemia lõpupoole muutuwad piſilaſed kurjemaks.** Rasketeſt komplikatſioonideſt gripi tagajärjel pole ſeni palju kuulda olnud. Keſkhaiglasſe on gripihaigeid toodud wõrdlemiſi wähe.

Igatahes tuleb kõikidele ſoowitada **ettewaatuſt!** Eriti hukkamõiſtetaw on poolhaigena end ringi wedada, ſeſt eſiteks ähwardawad niiſuguſel korral haiget enneaſt komplikatſioonid, teiſt aga nakkushädaoht.

Grippi on haigeſtunud **hulk kooliõpilaſi**, peamiſelt keſklinna koolides, ſamuti Kopli ja Raua uulitſa koolis, kus õpilaſi puudub 30 protſendi ümber. Kopli koolis oli ka 5 õpetajat tõweſängis. Allika uulitſal aſuw **algkool ſuleti** neljapäewal kuni esmaspäewani — gripi päraſt. Haigeid umbes 34 protſenti.

Maakoolides on haigeid wähe. Gripitõbe tunnukſe olewat ainult Arukülas ja Nõwal.

Gripp ei anna armu ka arſtidele. Tallinna keſkhaiglas olid gripi küüſis dir. dr. Soonets, dr. Roſsmann, dr. Piiskop ja mõni teine, kes aga nüüd jälle jalul.

*

Kaitſewägede ſtaabis on gripp ſõjameeſteſt woodisſe murdnud hulga wahtrühma ſõdureid ja 5. oſakonna ülema kol. M. Tuiſu. Teiſed on endid juba jalule ajanud. Paljudel naiſed ja lapſed kodus haiged. Kurdawad, et kui iſe ka jääd, ſiis ei tea, kes ſeda peab aitama.

Kohtu- ja ſiſeminiſteeriumi

on gripp, waatamata wäljaſaatmiſe ohule, ſamuti lõõnud ſisſe. Haigeſtunud on mitmed ametnikud kodifikatſioonioſakonna dir. Reinholdi ja miniſtri adjutandi major Tilgeriga eſirinnas. Gripitõweſt on imeliſel kombel puutumata jäänud miniſteeriumi adminiſtratiiwoſakond, mis aſub miniſteeriumihoone 3. korral. Haigeſtumiſi on olnud ainult kahel eſimeſel korral. Keſtab ſelline immuniteet kolmandamal korral edaſi, ſiis kolib arwatawaſti terwe miniſteerium gripihooajaks kolmandamale korrale.

Raadio saatekawa.

Pühapäew, 12. märts.

Tallinn, 298,8 mtr. 10.25 ſakſakeelne jumalateeniſt. Niguliſte kirikuſt. Jutluſtab õp. Erich Walter. Lõpuks heliplaate. 12.30 ülekanne Tartuſt. 13.00 põllumajanduslikke teateid. 13.10 lõunane kontſ. Juh. md. Ark. Krull. Orkeſter: Fucik, marſs „Salve Imperator". Kloſe, Kallis emake. Kalliwoda, Pidulik awamäng. Bizet, fant. oop. „Karmen". Moszkowski, Kontſertwalſs. Goſſec, Menuett. Piſchek, Ringhäälingu marſs. 16.30 10. üldlaulupeo paſunakooride inſtrueerimiskurſus. Analüüſitakſe ja kantakſe ette E. Aaw'a teos „Wikerlaſed". Eſineb kaitſeliidu Kalewi malewkonna puhkpillide orkeſter. Seletuſi annab Julius Waks. 17.30 kohtunik Rutherfordi kõned. 17.30 „Jehoowa käſiwars" (rootſi keeles). 17.45 ſama kõne wene keeles. 18.00 „Enſimmäiſet wanhemmat" (ſoome keeles). 18.15 „Behowat av en rättfärdig atwrelſe" (rootſi keeles). 18.30 reklaami ja heliplaate. 18.45 päewauudiſeid. 19.00 lugemiſtund (eſineb Albert Üksip). 19.30 hariduſ-ſotſiaalminiſteeriumi teaduſe- ja kunſtioſakonna direktor G. Ney: Tähelepanekuid reiſilt Rootſi. 20.00 ülekanne Tartuſt. 20.05 kontſ. Juh. md. Ark. Krull. Orkeſtri ettekandes möödunud nädala kaunimaid palaſid. 21.30 wana tantſumuuſikat heliplaatidelt. 22.00 moodſat tantſumuuſikat dancing-reſtoraniſt „Meriklubi" (John Port ja tema orkeſter).

Esmaspäew, 13. märts.

Tallinn, 298,8 mtr. 17.45 helipl. ja reklaami. 18.00 wäliſm. päewauudiſeid. 18.15 helipl. 18.45 kodum. päewauud. 19.00 ülek. Tartuſt. 19.30 dipl. inſ. F. Olbrei raadiowestlus. 20.00 ülek. Tartuſt. 20.05 muuſika-ajalooline kontſ. (ülek. Tallinna konſerw. oreliklasſiſt). Kawas: Claudio Monteverdi, Biagio Marini, Johann Jacob Froberger, Giacomo Cariſſimi. Lõpuks uuemat orelimuuſikat. Eſitawad: „Collegium Muſicum'i" tegelaſed. Seletuſi — prof. A. Topman. 21.30 heliplaate.

Tartu, 579 mtr. 17.45 helipl. ja reklaami. 18.00 ülek. Tallinnaſt. 19.00 Ingliſe keele tund algajaile (mag. Silbet). 19.30 ülek. Tallinnaſt. 20.00 ilmateade ja ajanäitaja-õiendus. 20.05 ülekanne Tallinnaſt.

Teiſipäew, 14. märts.

Tallinn, 298,8 mtr. 17.45 heliplaate ja reklaami. 18.00 wäliſmaiſi päewauudiſeid. 18.15 laſtetund (Eſineb Tln. L. 4. algkooli õpilaſi). 18.45 Kodumaiſi päewauudiſeid. 19.00 ühiſtegewuſe õpiringi kooſolek. Arutusaine: „Kas wajab ühiſtegewus eriſooduſtuſi ja kas on neid talle antud?" 20.00 ülekanne Tartuſt. 20.05 kontſert. Juh. md. Ark. Krull. Orkeſter: Mozart, awam. oop. „Figaro pulm". Gounod, fant. oop. „Fauſt". Delibes, ballet-ſüiit „Allikas". Soololaule — Magda Päts (kol. ſopr.) Orkeſter: Caikowski, Divertimento. Wood, Kolm wana tantſu. 21.00 eſperantokeelne nädalakroonika. 21.10 kontſerdi järg: Orkeſter: Benoit, awam. „Jeanne Hachette". Vieuxtemps, Unelm. Soolalaule — Magda Päts (kol. ſopr.). Orkeſter: Kalman, potp. op. „Mariza". Blon, marſs „Perpetuum mobile".

Ambla kroonikat.

Wallawolikogu koosolekult.

Ambla wallawolikogu koosoleku tulipunktiks oli Ambla koolimaja küſimus. Kool aſub teatawasti end. keskkoolimajas, mis maawalitſuſe omandus.

Wallawolikogu leidis, et ſoodſam on omandada maja, kui ſelle kaſutamiſe eest üüri maksta. Maja eest ollakſe walmis maksma kuni 20.000 kr. Wõla taſumiſt tuleb aga wõimaldada pikaajaliſe tähtajaga.

Wallakohtunikeks waliti A. Berendſen, G. Baalberg, J. Saame ja A. Kuuſik.

Siſeminiſteeriumi algatuſt makſude ſiſſenõudmiſt korraldada wallaomawalitſuſte kaudu, otſustati mitte poolda.

Koguduſe õpetaja lahkub.

Amblas on juba aastaid aeg-ajalt ette wõetud „ſõjakäike“ koguduſe õpetaja wastu. Nii ſaadeti jällegi hiljuti konſiſtooriumile pikem kaebus, milles paluti paſtorit wallandada tema ſakſameelſuſe ja mõningate aſjade päraſt lähemaſt minewikuſt. Piiskopi poolt kutſuti ſelle peale paſtor Willberg, koguduſe nõukogu eſimees J. Kuulmata ja kaebajate eſindaja konſiſtooriumi. [illegible] poolte wahel ſobis kokkulepe. Hingekarjane teatas, et ta ſoowib iſe kohalt lahkuda ja penſionile minna, kuna ta on koguduſt teeninud juba üle 40 aasta. Paſtor ſoowib koguduſelt aastas penſioni ſaada 1600 kr. — Penſioni küſimus, ſamuti uue hingekarjaſe walimiſe küſimus tuleb arutuſele koguduſe täiskogu koosolekul 12. ſkp.

Tuletõrje peakoosolekult. 4. ſkp. peeti Ambla tuletõrje ühingu aastakoosolekut. Aruanne ja eelarwe wõeti wastu pikemate waidlusteta. Juhatuſſe waliti J. Kuulmata, A. Krawi, J. Kulm ja Silm.

Rahwarikas kõneõhtu. Helifilm esmakordſelt. Pühapäewal oli kinoõhtu gaaſikaitſe demonſtratſioonifilmi ja liſaeeskawaga. Uudiſena eſitati kohapeal helifilmi, miſtõttu peamiſelt kokku oli tulnud Ambla oludes õige ſuur kinokülastajate arw, ligi 150 inimeſt.

Pidude hooaeg. Käeſolewat aega wõib õigusega nimetada Ambla pidude hooajaks, kuna wabaduspäewaſt alates kuni lihawõtte pühadeni pole ühtki waba laupäewa ehk pühapäewa, igal nädalal leiab aſet mõni pidu. Tähtſamaina oleks nimetada Järwa-Jaani näitlejate külaskäiku 19. ſkp. ja „Draamaſtuudio“ külaskäiku 9. aprillil. Piduliſi on ſeni leidunud keskmiſelt.

Ringi ümber Järwamaa.

Wõhmuta kooreaam põles. Hiljuti puhkes tuli Wõhmuta kooreſaamas, õnneks märgati tuld kohe ja ſaadi ſeda pea kustutada. Kannatada ſai mõni ſarika paar. Tulekustutamiſel ſünnitas aga ka weſi kahju, nii et ühiſuſel kahju 1000 kr. küünib.

Tuli ſai alguſe tael olewa weepaagi juureſt. Päewal oli meier lahtiſulatanud kinnikülmanud weepaagi toru, ja ſellejuures ſattus mõni ſäde paagi külmakaitſeſſe, hakates ſaepuru hõõguma, kuigi meier igaks juhuks pange täie wett peale wiskas.

„Rabawürſt“ tegutſeb. Kirna „rabawürſt“ A. Tepp lõikas hiljuti jälle Hobuſaarel maha 4 mändi ning ſaagis need ſindli palkideks. Temal olewat nimelt kawatſus kewadel hakata ehitama Hobuſaarel küüni. Teatawasti ſoowis „würſt“ omale uudismaad. Ta ei jäänud aga plaaneerimiſt ära ootama, waid aſus iſe peremehena ſoowitud maa-alal — Hobuſaarel talitama. — Metſawalitſus ei pea lugu „würſti“ peremehe „õigusteſt“ Hobuſaarele ja nii tehti talle protokoll omawoliliſe metſaraiumiſe päraſt. Politſei tahtis temalt ka allkirja wõtta, et „würſt“ enam edaspidi metſa ei luba raiuda. Allkirja andmiſeſt ütles mees aga ära, kuna tal olla kindel kawatſus metſaraiumiſt jätkata.

„Würſt“ tegi ſuwel omawoliſelt ka Hobuſaarel heina. Metſawalitſus otſustas heinad ära müüa. Kui hiljuti metſaametnikud käiſid Hobuſaarele heinakuhja üle waatama, leidſid nad oma üllatuſeks, et ſee kadunud. Ka ſelle üle koostati protokoll. Nii tähiſtawad „würſti“ tegewuſt aina protokollid.

Tuletõrje ülema „päewatäſt“. Ühe Mäo walla tuletõrje jaoskonna ülem tahtis ühust-hingeſt kaaſa aidata worstiwalmistamiſe kurſuſele korraldamiſeks ja andis oma jaoskonna liikmetelle kirjaliku käſu minna kurſustelle lehmi tapma. Käſuſaajad imestaſid ega läinud üksi, leides, et tuletõrjujat ei ſaa ſundida lehmi minema tapma.

Kukſemal murti piirituſekeldri. Neil päewil leiti, et Kukſema piirituſewabriku keldri akna eest raudwarbad ära painutatud, millega awaneb wõimalus keldri ſiſſe tungida. Politſei poolt wõeti ette läbiotſimiſi, mis märgatawaid tulemuſi ei annud. Tööliste juureſt leiti üks pudel wäheſe piirituſega. Teadmata kas ja kui palju piiritust ära wiidi.

Põllumajanduſe päew Wäätſal. Wäätſal peetakſe 19. ſkp. põllumajanduſe päewa. Kõnedega eſinewad: Järwa maatulunduskonſulent Soowik „Talumajapidamiſeſt kriiſi ajal“, inſtr. Roſenthal: „Wähemaid üksikaſjaid ajakohaſes karjapidamiſes“ ja tegelik põllumees K. Karro: „Kogemuſi maaparanduſeſt“. Õhtul järgneb koosviibimine.

Aſutamiſel Koigi-Prandi maanaiste ſelts. Hiljuti peeti Koigi aſunduſes pernaiste ſeltſi organiſeerimiſe koosolekut. Oſawõtjaid kogunes haruldaſelt rohkelt. Koosolekul andis ſeletuſi Järwa maatulunduskonſulent Soowik. Seltſi aſutamine tunnistati tarwilikuks. Seltſile otſustati nimeks panna Koigi-Prandi maanaiste ſelts. Kui põhikiri regiſtreerimiſelt tagaſi jõudnud, tahetakſe pidada pidulik tegewuſe awakoosolek.

Lehtſe „Toetaja“ tegewuſeſt. Lehtſe ühiſpanga „Toetaja“ tegewus andis 1932. a. 412.80 kr. puhast kaſu. Aktiwas oli 31. detſembril 187.602.91 krooni. Hoiuſummad wähenesid aasta jooksul — tähtajaliſed 58.732.24 kr. pealt 48.990.10 kr. ja jookſwad arwed 20.047.93 kr. pealt 16.180.71 kr. Laenuſid anti 84.453 kr., mis eelmiſeſt aastaſt 11.000 kr. wähem. Pangal oli liikmeid 342. Juhatuſſe kuuluwad H. Toſs, J. Suureſaar ja Mühlberg. Millegipäraſt polle juhatus healks arwanud liikmetele kättesaadetud aruandele juure liſada ka 1933. a. eelarwet, nagu ſee tawaliſelt kombeks.

Nurmſis worstiwalmistamiſe kurſus. Mäo-Nurmſis korraldati käeſolewal nädalal worstiwalmistamiſe kurſuſed, milleſt oſawõtt rohkeks kujunes. Oſawõtjate hulgas oli ka mehi. Homme õhtul korraldatakſe „worstiõhtu“, kus maitstakſe kurſustel walmistatud worste ja kapſakalja. Lõpuks järgneb muidugi jalakeerutus.

Tudre tegi worsti. Kabala kontrollühingu korraldusel peetud worstiwalmistamiſe kurſuſel oli oſawõtjaid rohkelt. Kurſuſeid juhatas inſtr. Rumberg.

Kontſert Kalitſas. Koeru hariduſe ſelts korraldab homme Kalitſas kontſerdi. Kawas meeskoori ja orkestri ettekandeid.

Kruuſawedu hoos. Praegu ollakſe maal tihedasti ametis kruuſaweoga. Sageli on kruuſaaugul järjekorda ootamas mitukümmend hobuſemeeſt, nii et need, kellel wedu kaugemale, päewas ainult paar woori ſuudawad ära teha.

Linari raamatukogu ſeltſi koosolekult. Juhatuſſe waliti J. Loſsmann, A. Baumwerk, H. Papp, J. Wittmann, A. Prii, A. Kallberg, R. Laiſius. Tulipunktiks kujunes raamatukogu küſimus. Nimelt oli ſenine kauaaegne raamatukogu hoidja waſtollu ſattunud rewiſjoni komiſjoniga, nii et eſitas lahkumiſpalwe. Nüüd aſub raamatukogu rahwamajas ja uueks koguhoidjaks waliti R. Laiſius. Tuleb kahetſeda ſelliſeid lahkhelisid, ſeſt need pole ſeltſile kaugeltki kaſuks. Tegewuſe aruandeſt ſelgus, et on ſuudetud korraldada mõndagi, kuigi kapitalid koondati peamiſelt wõla taſumiſeks. Praegu laſub rahwamajal wõlga 2000 krooni.

Metſatööline ſai wigastada. Käru metskonnas Maidemaa wahtkonnas kukkus paberipuude winnaſt üks puu tööliſele J. Nuudile wastu külge nii tugewalt, et mees ſelgroo põrutuſe ſai.

Mäo tuletõrjujad koos. Mäo tuletõrje ühingu peakoosolekut peeti hiljuti. Aruande järele oli 1932. a. tuluſid ümmarguſelt 1150 kr. ja kuluſid 872 kr. Eelarwe wõeti wastu taſakaalus 1140 kr. Juhatuſt ſuurendati ühe liikme wõrra, nii et hiljuti aſutatud Prandi jſk. omale eſitaja juhatuſſe ſaab. Juhatuſſe waliti J. Kraſs, W. Kalle, G. Andenweide, E. Abramſon, K. Laube, A. Gerber, O. Peatmann ja O. Komandant. Tuletõrje liidu aastakoosolekule Pärnu waliti J. Kraſs ja W. Kalle.

Tuletõrje liidule otſustati eſitada hoolſuſemärkide ſaamiſeks järgmiſed tuletõrjujad: A. Koldaniburg, O. Pertmann, A. Kraſs, R. Lemberg, A. Rikberg, G. Andenweide, K. Laube ja M. Older.

Et tulewikus wäljaõppele eriliſt rõhku tahetakſe panna, waliti peamehele weel kaks abi, kelleks ſaid A. Kraſs ja Freimuth.

Kõnekoosolek Einmannis. Homme, pühap. 12. ſkp. korraldawad Einmanni põllumehed rahwamajas kõnekoosoleku, kus praeguſeſt poliitiliſeſt olukorraſt kõneleb põllumeeste erakonna Järwamaa ſekretär O. Wiirſoo.

Põllumajanduſe päew Koigis. Pühapäewal peeti Koigis põllumeeste kogu korraldusel põllumajanduſe päewa. Kõnelesid Järwa maatulund. konſul. A. Soowik ja inſtr. A. Roſenthal. Samal päewal peeti ka kogu peakoosolekut. Juhatuſſe waliti J. Bachmann, H. Meikop, Joh. Steinberg, J. Linke ja J. Buck.

Ambla näitetegelaſed „elukutſelisteks“. Ambla hariduſeltſi näitetrupp on oma heade eſinemiste tõttu ümbruskonnas paremaid näitekoondiſi. Kahjuks aga tahab trupi tegewus wiimaſel ajal aſjaarmastajate radadelt kõrwale kalduda. Nimelt keeldutakſe mõnel peol mingiſuguſel põhjuſel taſuta mängimiſeſt, põhjendades ſellega, et ka orkester oma mängu eest taſu wõtwat! Kuna aga ſelliſe „elukutſeliſe“ näitlejaskonna ülewalpidamine peokasſaſt tunduwa ſumma neelaks, on mõnede organiſatſioonide ſeas mõte üles kerkinud uue aſjaarmastajate näitetrupi loomiſeks.

Anna laulukoori aſjus meie lehes ilmunud hariduſeltſi eſimehe J. Lundeni ſeletuſe kohta palub prl. A. Steinberg meid awaldada, et tema poolt pole olnud mingit kategooriliſt äraütlemiſt laulukoori juhtimiſeſt.

Tapalt.

Põllumajanduſe päew. Pühapäewal peeti Tapal põllumajanduſe päewa. Awar tuletõrje ſaal oli inimeſi täis kiilutud. Eſimeſena kõneles end. riigiwanem K. Einbund, kelle kõnet ſuure huwiga jälgiti. Edaſi kõneles E. Juſt ühistegewuſeſt kriiſi ajal.

Koguduſe õpetaja otſib uut kohta. Tapa-Jakobi koguduſe õpetaja J. Gnadenteich mõlgutab Tapalt lahkumiſe mõtteid, ſellele waatamata, et koguduſes ſuurt poolehoidu ja lugupidamiſt omab. Hiljuti kandideeris ta Tartu Pauluſe koguduſele, kuhu aga keegi teine waliti. G. mõtlewat ka weel mujale kandideerida. Oma lahkumiſe kawatſuſt pole paſtor ſeni koguduſele teatawaks teinud, pole ſelleks ka ſeni põhjuſt olnud.

Lasteſõprade ühing hinge waakumas. Juba pikemat aega murti piike lasteſõprade ühingu ümber. Siin ſattuſid ſõjajalale kaks ſotſialistide liidrit Tops ja Eliſſon. Pandi kõik rattad käima ning ühel heal päewal heidetigi Eliſſon ühingu juhatuſeſt ja ka parteiſt wälja. Nüüd aſus ſm. Tops laste päewakodu juhtima ja kuulutama. Lasti lahti ſenine lastekaswataja prl. Kull ning jäeti temale ühe kuu palk maksmata. Preili andis aſja kohtuſſe ja palk mõisteti wälja. Nüüd oli peenike peos. Makſa wiimane ſent kasſaſt wälja, ſeniſed tagawarad on otſas. Nii öeldi juba oma poolt kaubeldud kaswatajale ja koriſtajale teenistus üles, et 20. märtſiks olgu plats puhas, teps enam laste päewakodu jälgegi ei ole leida. Wiimaks otſustati kokku kutſuda peakoosolek, kuhu aga ainult üks oſawõtja ilmus.

Kiwilõhkumiſe maſin puruſtas mehe.

Õnnetus hädaabitöödel Päinurmes. Maawalitſuſe teedeoſakonna maſinajuhi P. Palmbergi õnnetu ſurm.

Teiſipäewal juhtus Päinurme aſunduſes raske õnnetus. Maawalitſuſe kiwipurustamiſe maſina wahele jäi tööline-maſinajuht Paul Palmberg, kellel maſin kiskus keha küljeſt ära jalad põlwedeni ja hooratta wõlli ots tungis waſaku külje ſeest kehasſe. Surm oli ſilmapilkne.

Maawalitſuſe teedeoſakonna korraldusel töötas hädaabitöödel Päinurmes wana küüni kiwide purustamiſel 5 tööliſt. Kiwe purustati maſinaga, mis töötas traktori jõul ja mille juhiks oli maawalitſuſe maſinajuht P. Palmberg. Kella 3 paiku peale lõunat ſeiſis Palmberg töötawa maſina hooratta kõrwal ſeljaga maſina poole. Seljas oli temal preſentmantel, mille ſiilud lahti. Maſina hooratas, mis tiirleb kohutawa kiiruſega — 280 ringi ſekundis — ſünnitas liikumiſega tuuleõhu. Selle läbi haaras ootamatult hooratta wäljaulatuw wõlli ots Palmbergi mantli ſiiluſt ja järgmiſel ſilmapilgul lõi mehe eſimeſe tiiwaga wastu maſina kaitſerauda, kusjuures mõlemad jalad lõigati momentaalſelt otſaſt ja eraldusid kehaſt. Waewalt ſuutſid teiſed töölised toibuda jubedaſt pildiſt koos tööjuhataja V. Grasbergiga, kui tõmbaſid järgmiſel minutil töötawalt maſinalt rihma maha. Õnnetu mahawõtmine rattalt oli aga küllalt raske, kuna riided olid mässunud niiwõrd tugewalt ümber wõlli otſa, et tulid purustada noaga. Pealegi oli hooratta jäme wõlliots tunginud liikuna õnnetu kehasſe.

P. Palmberg oli pikemat aega maawalitſuſe teedeoſakonna teenistuſes maſinajuhina ja oli tuntud wilunud tööliſena ning korraliku inimeſena. Päinurmes töötas ta nädalapäewad. Ta oli 35 a. wana, abielus ja pärit Paideſt.

Sündmuſekohale ſõitſid maawalitſuſe eſimees, maa-arſt ja Paide kriminaalkomisſar. Laip toodi ſama õhtul Paidesſe. Matuſed on esmaspäewal.

Paide teateid.

Kaks miniſtrit ja riigikogu eſimees Paides. Homme wiibiwad Paides kaks miniſtrit — A. Jürman ja A. Anderkopp ning riigikogu eſimees J. Tõnisſon.

Üle 300 inimeſe kirikukontſerdil. Palwepäewal korraldatud kontſertjumalateenistus tõmbas kokku rohkesti rahwast. Soliſtidena eſineſid pr. Berendſen ja härra Herman. Pr. Berendſeni kuulſid paidelaſed esmakordſelt. Ta omab ſümpaatſe hääle. A. Herman on juba warem eſinenud ja wallutas ka ſeekord jälle kuulajate ſüdameid. Kirikukooris on koorijuht Sihwart tublisti tööd teinud, ſeetõttu kõlaſid ettekantud palad puhtalt. Hea oli ka puhkpillide kwarteti eſinemine. Jutlustas cand. theol. Koch Amblaſt.

Tallinna ſakſa teatri külaskäik. Täna õhtul eſinewad Paides Tallinna ſakſa teatri näitlejad, kandes ette komöödia „Der Mann mit den grauen Schläfen“. Külaliſena mängib trupis kaaſa Signe Pinna. Näitlejad pidid kohale jõudma eile ja ſõidawad täna ööſel Pärnu edaſi.

Tuletõrjujate matuſed. Täna ſängitatakſe maamulda end. Paide telliskiwiwabriku meiſter Künnapuu. Teda on wiimſel teekonnal ſaatmas tuletõrje, kelle hulka kadunu pikemat aega kuulus. Ka esmaspäewal on Paide tuletõrjel matuſed, kuna mulda ſängitatakſe õnnetut ſurma ſaanud P. Palmberg.

Warastati õmblusmaſin. Uuel uul. nr. 7 elutſ. Juuli Naagelilt warastati tema koduſt äraolekul õmblusmaſin ja kaks patja. Kahju 60 krooni. Õmblusmaſina warguſe tõttu kaotas N. teenistuſe, mida õmblustööde näol hädaabitöödelt ſai.

Kodanike eksimuſi. Pärnu uul. elutſ. H. Mehmershauſenil oli loata laskeriist. — Joobnud olekus tükkis möödaminejatele Tallinna uul. kallale F. Bogdanow; ka arestimajas jatkas ta märatſemiſt. Rahukohtunik karistas meeſt kuuajaliſe arestiga. — A. Tramberg pani hoowiwärawale äri kuulutuſe. — Mäo wallas elutſ. K. Päärtile tehti protokoll, kuna ta aſetas waguni rohkem loomi kui lubatud. Protokolli ſai ka raudtee määruste rikkumiſe eest.

Aſutatakſe maakonndlik maatulunduſe nõukogu.

Eeloolewal esmaspäewal peetakſe Paides kohaliku maatulunduſe nõukogude eſindajate koosolekut. Päewakorras tähtſamana Järwamaa maatulundusnõukogude keskkorralduſe loomine, põllumajanduslikke näituste ſüſtematiſeerimine, ſeiſukoha wõtmine konſulentide tööpiirkondade ja aſukohtade ſuhtes, konſulentide maaga warustamiſe küſimus, ſeemnewilja üle- ja puudujäägid eriwaldades eeloolewaks külwiks ja wahetalituſe wõimalus.

Albu wolikogu otſuſeid.

Omnibuſeühendus jäägu.

Albu wallawolikogu oma wiimaſel koosolekul otſustas poolda makſude ſiſſenõudmiſt ſeniſe korra järele. Et Järwa-Madiſe ja Lehtſe raudteejaamade waheline omnibuſeühendus ſaaks awatud ka käeſolewal aastal, ſelleks otſustati pöörata palwega teedeminiſtri poole.

Suur ringkond Ambla ja Albu waldade kodanikke on awaldanud Järwa maawalitſuſe kaudu palwet, et jalgtee, mis Ambla poolt tulles ja alates Arawete küla ükſikult ſeiſewa „Lepiku“ talu juureſt omale Arawete küla peale otſeſuuna üle „Lepiku“, „Kurista“, „Kuristaaugu“ ja „Allika“ talu põldude wõtab ning mille tarwitamiſt nende kohtade pidajad takiſtawad, ſaaks awalikuks jalgteeks määratud ja ära märgitud awalikuks kaſutamiſeks. Wallawalitſuſe ettepanekul lükkas walla wolikogu palwe 11 häälega 9 hääle wastu tagaſi.

Türi teateid.

Kuritegewus weebruaris. Weebruaris regiſtreeriti politſei jſk. liht- ja taskuwarguſi 7, teoga ja ſõnaga haawamiſi 1, petmiſi 1, õnnetuſi 1, joobnud olekut 1, muid kuriteguſid 30. Wahi alla wõeti 7 iſikut, otſitawaid tabati 4, läbiotſimiſi toimiti 4 korral.

Lõhkus waguni akna. Tallinna elanik M. Mankus lõhkus jaamas waguni akna. Nimelt langes tal riiulile aſetatud kaſt maha ja põrkas wastu akent.

2 a. hiljem ſai warastatud aſjad kätte. 1931. a. warastati W. Ewartilt mitmeſuguſeid kingſepa tööriistu. Nüüd ſai E. oſa tööriistu kätte J. Baumwerki käeſt, kes need omakorda oſtnud jälle W. Toodolt ja J. Abermannilt. T. oli riistad ſaanud wargapoiſi P. Rieti käeſt, kes alles hiljuti warguste eest karistuſe kandmiſeſt Paide wanglaſt wabanes.

Tuleõnnetus paberiwabrikus. Paberiwabriku tſelluloosi tornis puhkes tuli lahti, kuid ſaadi õnneks ruttu kustutada. Ära põles proowide kuiwatamiſe oſakond oſaliſelt, ſamuti ſai tulles kannatada tõstetooli mootor ja kuiwatiſahi. Kahju 700 kr. Wähe aega enne tule lahtipuhkemiſt käis kinnikülmanud toruſid benſiinilambiga lahti ſulatamas tööline J. Biiber.

Wäinjärwe wolikogu koosolekult.

Wõeti wastu eelarwe.

Hiljuti peeti Wäinjärwe wallawolikogu koosolekut. Kamara tuletõrjeühingu palwe kinkida neile koha oſtuwõlg 300 kr. ſuuruſes, lükati tagaſi. Wallakohtu liikmeteks waliti Joh. Niigow, Ed. Weidmann, G. Siir, H. Liblikmann ja J. Jürgenſon.

Et majanduslikult rasketel aegadel ei wäheneks aſjatult õpilaste arw Koeru täienduskoolis, otſustati koolis õppiwatelt wõõra walla lastelt ära kaotada ſeni wõetaw erimaks majanduslikkude kulude katteks.

Wäinjärwe walla 1933./34. a. eelarwe, mis taſakaalus 28.051.87 kr., wõeti wastu. Selle juurde tuleme weel teinekord tagaſi.

Wallawanemale Albert Suurkiwile otſustati pikendada ametipuhkuſt, kusjuures wallawanema kohuſeid täidaks edaſi abiwallawanem Aleksander Krull.

Homme Paides põllumajanduſe päew.

Homme peetakſe Paides Järwamaa põllumeeste ſeltſi korraldusel Järwamaa põllumajanduſe ja kodumajanduſe päewa.

Hommikul on kirikus pidulik jumalateenistus, mille järele rahwamajas kell pool 1 päewal algab. Eſimeſena kõneleb majandusminiſter A. Jürman, edaſi pr. L. Einbund, Jäneda põllutöökeskkooli juhataja dr. Miljan ja Kehtna kõrg. majapid. kooli õp. prl. M. Greenberg. Õhtul on pidu.

Politſei peegel.

Wahastu-Pikakülas elas Eliſe Rohmakow iganenud peatusloaga. — Hädaabitööline E. Biene wigastas kiwilõhkumiſel parema käe teiſe ſõrme. — Karinu külas A. Praga ei toonud arestitud wara oksjonile. — J.-Jaani turuplatſile joobnud oleku päraſt tehti protokoll Hans Toomingale. — Alliku w. elutſ. Anna Trooſt wõeti wastutuſele oma tütre Leili kooli mittesaatmiſe päraſt. — Jalgſemal warastati K. Tammel küüniſt heinaniidumaſin. — Wao-Saunakülas tuli M. Tiigi juure wäike must koer — Sargwere-Saunakülas elutſ. A. Brenner rikkus Nurmſi end. koolimajas palwetunnil rahu.

Kiriklikke teateid.

Paide kirik. Homme, 12. ſkp. kell 11 homm. maak. põllu- ja kodumajanduspäewa pidulik jumalateenistus. Laulukoor. Puhkpillide orkester. Laululehed. Õp. G. Peeli. Kell 1 p. linnawalitſuſe ſaalis koguduſe täiskogu koosolek.

Anna kirik. Homme, 12 ſkp. kell 11 homm. köstri-jumalateenistus.

Poola walwepoſt Danzigis Westerplattel.

Westerplatte on pooljaar Danzigi ſadamaſuus, endine linnaelanikkude armſam ſupelrand. Rahwasteliidu nõukogu otſuſel anti Westerplatti juba 1924. aastal Poolale, kaſutada lõhkeainete ja laskemoona hoidmiſeks. Kuna poolakatel oli nüüd karta, et iſikud Danzigiſt tungiwad nende laskemoonalaole Westerplattel kallale, kõwendaſid nad ſeal oma walwemeeskonda, milles aga Danzigi ſenat nägi „raſket lepingu rikkumiſt“. Nõnda on nüüd tekkinud jällegi teraw konflikt Danzigi ja Poola wahel.

Õnnetu juhtumise läbi lahkunud

Paul Palmberg'i

mälestab **Järva Maavalitsus ja kaasteenijad.**

Järva maavalitsuse teedeosakond **ostab vähempakkumisel**

raudkive

Anna vallamajas, 16. märtsil kell 11 homm.: Anna kiriku, Pikaküla teeristi, Tänjala, Kükita ja Tarbja teeristi lattu.

Mäo vallamajas, 17. märtsil kell 11 homm.: Nurmsi ja Koigi lattu.

Alliku vallamajas, 17. märtsil kell 8 p. l. Piibu ja Alliku lattu

Järva-Jaani Tarvit. Ühisus juures 16. märtsil kell 11 homm. Jalalõpe lattu

Järva-Kahala Piimaühisuse juures, 17. märtsil kell 11 hommikul Kahala küla lattu.

Ambla vallamajas, 16. märtsil kell 11 hommikul Jootma ja Näo teeristi lattu.

Koeru prk. teemeistri juures Koerus, 18. märtsil kell 12 Kapuristi Luubergi saeveski, Vao ja Abaja lattu.

Peale selle

antakse vähempakkumisel välja

Anna vallamajas, 16. märtsil kell 11 hommikul **kruusavedu** Mustla, Naudja ja Puiatu lattu.

Paide nööritehas

vahetab ja valmistab köie- ja ohjanööri linadest ja linade vastu. **Ostab kõva kiuga**

puhastatud ja murtud (masindatud) linu.

Soovitab kõiksugu põllumajanduse nööre ja koetud masinarihmu. Perenaistele pesu- ja põrandariide nööre. **Samas müüa häid aasaheinu, lokomobiil ja veski kahe paari kividega.**

A.-S.

Rotermann'i tehaste Türi laos

ostetakse piiramata arvul

NISU maksates kuni 28 s. kilost

Suuri OTRI maksates kuni 11 s. kilost

KAERU maksates kuni 10 s. kilost

Vastuvõtmine iga päev Türil, Viljandi tän. 12. T. Nõmmiku juures.

„Järva Teataja“
on kõige loetawam leht Järwamaal.

Talu odavasti

müüa

suurus 39 tssatinf Lähemaid teateid saab. Anna ag. Ees—Vööbu kirja-talust.

Türi-Alliku kivilöövis, Järvamaal, (Paide-Türi maantee ääres, 10. klm.-posti kohal) saadaval igal ajal ja arvul häid **korstna-, müüri-, lööri-, ja ahju-,**

telliskive

Hinnad võistlemata odavad. Esitus; Paides, Pikk uul. 6. A. Laks.
Kõige austusega A. Teder, kivilöövipidaja.

Müüa

asundustalu

ühes hoonetega. Mäo vallas, Sargvere asunduses kuni 25 märtsini. Suurus 19 tiinu. Kaupa tehakse Veskiaru külas „Nurga“ talus ehk Tallinnas Niine tän. 5—10.

Ostan

kuiva **rukist** kuni 11 s. kilo, **otri**, kuni 9 s. kilo ja **nisu**. **O. Simsoni** veski Paides.

Värsket

rõngaspae lupja

on saadaval Kuusna asund. H Herde lubjaahjust·

„Elu“ trükk, Tallinnas.